

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૩૦૭૫/૨૦૦૦

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે. બી. પારડીવાલા

સહી/—

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની શુદ્ધ નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં	ના

	આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	
--	---	--

=====

મગનભાઈ ચતુરભાઈ પટેલ

વિરુદ્ધ

સેક્રેટરી

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર માટે શ્રી હૃદય બુચ, એડવોકેટ

અરજદાર માટે શ્રી નીરવ ડી. ત્રિવેદી (૬૩૧૧)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩, ૪ માટે સરકારી વકીલ

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧૪ માટે શ્રી એ. જે. પટેલ (૫૯૫)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૭ માટે શ્રી ચિરાગ બી. પટેલ (૩૬૭૯)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧૦, ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૧૯, ૮ માટે શ્રી દીપેન દેસાઈ
(૨૪૮૧)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૬ માટે શ્રી પ્રશાંત જી. દેસાઈ (૨૯૧)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૫ માટે શ્રી શિવાંગ એમ. શાહ (૫૯૧૬)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧૩ માટે શ્રી નિશિત પી. ગાંધી (૬૯૪૬) સાથે શ્રી અંશિન દેસાઈ, સિનિયર એડવોકેટ

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧, ૧૧, ૯ માટે સુશ્રી અવની એસ. મહેતા (૧૮૬૭)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧૨ માટે ડીએસ (પ) દ્વારા નોટિસ બજાવવામાં આવી

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧૫ માટે રૂલ બજાવવામાં આવ્યો (૬૪)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ: ૩૦/૧૧/૨૦૧૮

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ રિટ-અરજી દ્વારા, રિટ-અરજદારોએ નીચેની રાહતો માટે પ્રાર્થના કરી છે:-

"(એ) આ નામદાર કોર્ટ એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ દ્વારા લીઝ ડીડ અને વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા પ્રતિવાદીઓ નં. ૮ થી ૧૫ ની તરફેણમાં જમીનની ફાળવણી અને ટ્રાન્સફર

કરવાના નિર્ણયને રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવા માટે મેન્ડમસ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવાની કૃપા કરે, કારણ કે તે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરે છે અને તેને રદબાતલ જાહેર કરવાની વધુ કૃપા કરે; અને એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણની તરફેણમાં જમીન નિહિત કરવાનો આદેશ પસાર કરવાની વધુ કૃપા કરે;

(બી) આ નામદાર કોર્ટ ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતા કચ્છી ઓક્ટોબર, ૨૦૦૦ ના પત્ર/આદેશ, જેનો નં. એનબીએસ/૦૧/ટીએચ/૩૦૯૬/૨૦૦૦ છે (અરજીના એનેક્સર-વાય), તેને રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવાની કૃપા કરે;

(સી) આ નામદાર કોર્ટ એવું જાહેર કરવાની કૃપા કરે કે અંબિકા વેજીટેબલ માર્કેટ સબ-ચાર્ડમાં લીઝથી દુકાનો આપવાનો એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણનો નિર્ણય ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન છે;

(ડી) આ નામદાર કોર્ટ એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણમાં જમીનની ફાળવણી અને અંબિકા વેજીટેબલ માર્કેટ સબ-ચાર્ડમાં લીઝ પર દુકાનની ફાળવણી અંગે તપાસ હાથ ધરવા પ્રતિવાદી નં. ૧ ને નિર્દેશ આપવા માટે મેન્ડમસ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવાની કૃપા કરે અને

જવાબદાર વ્યક્તિઓની જવાબદારી નક્કી કરવાની વધુ કૃપા કરે અને ગુજરાત એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ્સ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૩૦, ૪૬ અને ૫૦ મુજબ જવાબદાર જણાયેલા તમામ સામે યોગ્ય પગલાં લેવા પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ અને ૨ ને નિર્દેશ આપવાની વધુ કૃપા કરે;

(ઈ) આ રિટ-અરજીની દાખલ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ પેન્ડિંગ હોય, આ નામદાર કોર્ટ એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ - અહીંના પ્રતિવાદીઓ નં. ૬ અને ૭ ને રિટ-અરજીના અંતિમ નિકાલ સુધી એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણની મિલકત ટ્રાન્સફર કરવા, વેચવા અથવા કોઈ પણ રીતે બોજો ઊભો કરવાથી રોકવાની કૃપા કરે;

(એફ) આ રિટ-અરજીની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ પેન્ડિંગ હોય, આ નામદાર કોર્ટ પ્રતિવાદીઓ નં. ૮ થી ૧૫ ને એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ દ્વારા લીઝ ડીડ અને વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા ફાળવવામાં આવેલી જમીનનું વધુ ટ્રાન્સફર કરવા અથવા તેના પર કોઈ બાંધકામ કરવાથી રોકવાની વધુ કૃપા કરે;

(જી) આ નામદાર કોર્ટ પ્રતિવાદી નં. ૪ જિલ્લા કલેક્ટર, પાટણને બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડની જોગવાઈઓ મુજબ એગ્રીકલ્ચરલ

પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ દ્વારા ખુફી રાખવા માટે આરક્ષિત જમીનને લીઝ અને વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા ફાળવવામાં કરેલા ભંગ બદલ યોગ્ય પગલાં લેવાનો નિર્દેશ આપવાની કૃપા કરે;

(એચ) આ કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં યોગ્ય જણાય તેવી અન્ય અને વધુ રાહતો કૃપા કરીને આપવામાં આવે."

૨. રિટ-અરજદારોનો કેસ, રિટ-અરજીમાં તેઓએ કરેલી રજૂઆત મુજબ તેમના જ શબ્દોમાં, નીચે મુજબ છે:-

૨.૧ અરજદારો આ રિટ-અરજી જાહેર હિતની અરજી તરીકે દાખલ કરી રહ્યા છે અને ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સ, અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૨ ની તેમજ અન્ય પ્રતિવાદીઓની અરજદારોની રજૂઆતો સાંભળવામાં અને ધ્યાનમાં ન લેવામાં તેમજ એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણના હોદ્દેદારો, અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૬ તેમજ અન્ય હોદ્દેદારો દ્વારા આચરવામાં આવેલી ગંભીર ગેરકાયદેસરતા અને અનિયમિતતાઓ અંગે કોઈ પગલાં ન લેવામાં સંપૂર્ણ નિષ્ફળતા આ નામદાર કોર્ટના ધ્યાન પર લાવે છે. એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટીની મિલકત, જે સાર્વજનિક મિલકત છે અને માર્કેટ કમિટી જે ભારતના

બંધારણની કલમ ૧૨ ના અર્થમાં "રાજ્ય" (એસટીએટીઈ) છે, તેણે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ ની જોગવાઈઓને નેવે મૂકીને માર્કેટ કમિટીની માલિકીની મિલકતો અને જમીનોનો નિકાલ કર્યો છે. આ પ્રક્રિયામાં, એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ્સ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની જોગવાઈઓ અને ગુજરાત એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ્સ રૂલ્સ, ૧૯૬૫ ની જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન કર્યું છે. એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડની જોગવાઈઓનું પણ ઉદ્ધંધન કર્યું છે, જેમાં માર્કેટ વિસ્તારમાં પાર્કિંગ માટે નિર્ધારિત જમીન અને માર્જિનની જમીનનો એન.એ. (એન.એ.) ઓર્ડરની શરતોનું ઉદ્ધંધન કરીને નિકાલ કરવામાં આવ્યો છે. અરજદારોની માહિતી મુજબ, જમીનના ફાળવણીદારોએ, મુખ્યત્વે પ્રતિવાદીઓ નં. ૮ થી ૧૫, કોઈપણ પરવાનગી લીધા વિના અને બિલ્ડિંગ રેગ્યુલેશનનું ઉદ્ધંધન કરીને બાંધકામો ઊભા કર્યા છે, છતાં નગરપાલિકા દ્વારા બાંધકામ કરવા માટે કોઈ પરવાનગી આપવામાં આવી નથી. અરજદારોએ સત્તાવાળાઓને સમજાવવાના અને મનાવવાના તમામ પ્રયાસો કર્યા છે, પરંતુ સત્તાવાળાઓ કોઈ પગલાં લેવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે અને, તેથી, અરજદારો પાસે આ જાહેર હિતની મુકદ્દમા દ્વારા આ નામદાર કોર્ટનો સંપર્ક કરવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ બચ્યો નથી.

૨.૨ અરજદારો પ્રો બોનો પબ્લિકો છે અને તેમને આ વિષયમાં કોઈ અંગત રસ નથી. અરજદાર નં. ૧ ની ઉંમર આશરે ૬૨ વર્ષ છે અને તેઓ પાટણ અને જિલ્લાના અગ્રણી વેપારી છે. અરજદાર નં. ૧ પાટણની સંખ્યાબંધ સામાજિક અને સેવાલક્ષી સંસ્થાઓ સાથે સંકળાયેલા છે. અરજદાર નં. ૧ એક વેપારી પણ છે અને તેમની પેઢીઓ માર્કેટ વિસ્તારમાં લાયસન્સ ધરાવે છે.

૨.૩ અરજદાર નં. ૨ પણ પાટણ તાલુકાના રહેવાસી છે અને ખેડૂત છે અને અરજદાર નં. ૨ પ્રો બોનો પબ્લિકો તરીકે આ કોર્ટ સમક્ષ આવી રહ્યા છે અને તેમને આ વિષયમાં કોઈ આર્થિક કે અંગત રસ નથી.

૨.૪ અરજદારો જણાવે છે કે એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણની રચના ગુજરાત એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ્સ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની જોગવાઈઓ અનુસાર કરવામાં આવી છે. પ્રતિવાદી નં. ૬ એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણના ચેરમેન છે અને પ્રતિવાદી નં. ૭ માર્કેટ કમિટીના સેક્રેટરી છે. અરજદારો જણાવે છે

કે એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ ગુજરાત રાજ્યની અગ્રણી માર્કેટ કમિટીઓમાંની એક છે અને પાટણને જિલ્લાનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો હોવાથી, જિલ્લા મુખ્યાલય તરીકે પાટણ શહેરના ઝડપી વિકાસને કારણે માર્કેટ કમિટી અને પાટણની જમીનોએ નોંધપાત્ર મૂલ્ય પ્રાપ્ત કર્યું છે. અરજદારો જણાવે છે કે તેમની પાસે એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ ચાર્ડનો લેઆઉટ પ્લાન છે. ઉક્ત લેઆઉટ પ્લાન મુજબ, માર્કેટ કમિટીનો કુલ બિલ્ડ-અપ વિસ્તાર ૭૩૪૭.૯૪ ચોરસ મીટર વત્તા સૂચિત બિલ્ડ-અપ વિસ્તાર છે. આ બધાને ધ્યાનમાં લેતા, તે ૩૮૪૧૮.૧૭ ચોરસ વાર થાય છે અને ખુલ્લો વિસ્તાર ૧,૧૪,૦૮૯ ચોરસ વાર છે. આમ, કી પ્લાન જિલ્લા કલેક્ટરની કચેરીની વધુ સ્પષ્ટતાને આધીન છે.

૨.૫ અરજદારો જણાવે છે કે ૧૭ એપ્રિલ, ૧૯૯૭ ના રોજ, અરજદાર નં. ૧ ને જાણ થઈ કે એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ, એવી જમીન વેચવાનો પ્રયાસ કરી રહી છે જે માર્જિનની જમીન છે અને, તેથી, અરજદાર નં. ૧ એ જિલ્લા કલેક્ટર, મહેસાણાને પત્ર લખીને એ સુનિશ્ચિત કરવા જણાવ્યું હતું

કે માર્જિન વિસ્તારની જમીન કે જે ખુદી રાખવાની છે તેની ફાળવણી માર્કેટ કમિટી, પાટણ દ્વારા કરવામાં ન આવે.

૨.૬ કે ૧૭ એપ્રિલ, ૧૯૯૭ ના રોજ, એક કેશરાભાઈ નાથાભાઈ દેસાઈએ પણ ૬૦ જેટલા વ્યક્તિઓની સહી સાથે જિલ્લા કલેક્ટરને પત્ર લખ્યો હતો. ઉક્ત પત્રમાં, એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે માર્કેટ કમિટીના હોદ્દેદારો દ્વારા માર્કેટ કમિટીની જમીનનો નિકાલ કરવાનો પ્રયાસ થઈ રહ્યો છે જે માર્જિન વિસ્તાર છે અને જે એન.એ. ઓર્ડર મુજબ ખુદો રાખવો જરૂરી છે. જિલ્લા કલેક્ટરને વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે આવું કરવાની પરવાનગી આપવામાં ન આવે.

૨.૭ અરજદાર નં. ૧ એ ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સ, અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૨ ને ૨૯ એપ્રિલ, ૧૯૯૯ ના રોજ પત્ર લખ્યો હતો. ઉક્ત પત્ર દ્વારા, અરજદારે ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સ, અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૨ નું ધ્યાન દોર્યું હતું. ઉક્ત પત્રમાં, અરજદાર નં. ૧ એ ધ્યાન દોર્યું હતું કે નિયમો અને વિનિયમોના

સંપૂર્ણ ઉદ્ધનમાં, માર્કેટ કમિટી, પાટણ, કોઈપણ પ્રક્રિયા અનુસર્યા વિના પ્લોટ આપી રહી છે અને, તેથી, ડિરેક્ટર દ્વારા યોગ્ય પગલાં લેવામાં આવે.

૨.૮ અરજદારોની જાણ મુજબ, માર્કેટ કમિટીના હોદ્દેદારો સામે ગુજરાત એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ્સ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૪૬ હેઠળ નોટિસ પણ જારી કરવામાં આવી હતી.

૨.૯ અરજદારો જણાવે છે કે એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણે એક ડેવલપમેન્ટ સબ-કમિટીની રચના કરી હતી અને ઉક્ત સબ-કમિટીએ ૧૪ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૯ ના રોજ એક ઠરાવ પસાર કર્યો હતો, જે ઠરાવ નં. ૩ હતો. ૧૪ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૯ નો ઠરાવ નં. ૩ માર્કેટ કમિટીની જનરલ બોડી દ્વારા તેની ૧૮ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૯ ની મીટિંગમાં મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો, જે ઠરાવ નં. ૩ હતો. આ બે ઠરાવો દ્વારા, માર્કેટ કમિટીએ સીધી જ પ્રતિવાદીઓ નં. ૮ થી ૧૫ ને પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૧/- ના માસિક ભાડા પર લીઝથી જમીન આપવાનો નિર્ણય લીધો અને ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ ની જોગવાઈઓની સંપૂર્ણ

અવગણના કરીને, એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ દ્વારા તેના ચેરમેન (પ્રતિવાદી નં. ૬) મારફતે અને પ્રતિવાદીઓ નં. ૮ થી ૧૫ વચ્ચે ૨૦ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૯ ના રોજ લીઝ ડીડ કરવામાં આવ્યું. ઉક્ત લીઝ ડીડ દ્વારા, ૧૫૦ ચોરસ મીટર જમીન કાયમી ધોરણે રૂ. ૧૫૦/- ના માસિક ભાડા પર લીઝ પર આપવામાં આવી. એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે, માર્કેટ વિસ્તારમાં જમીનનું મૂલ્ય અને કિંમત જોતાં, પ્રતિ માસ રૂ. ૧૫૦/- નું ભાડું માત્ર આંખમાં ધૂળ નાખવા સમાન હતું, કારણ કે, અરજદાર નં. ૨ એ જણાવ્યું હતું કે તેઓ પ્રતિ ચોરસ મીટર પ્રતિ માસ રૂ. ૧૦૦/- ના દરે જમીન લેવા તૈયાર છે, જેનો અર્થ એ છે કે ૧૫૦ ચોરસ મીટર જમીનની ફાળવણી માટે, માર્કેટ કમિટી, પાટણે લીઝ ડીડ કર્યું જેમાં લીઝની રકમ પ્રતિ માસ રૂ. ૧૫૦/- હતી અને તેની સામે, તે જ વિસ્તાર માટે, અરજદાર નં. ૨ પ્રતિ ચોરસ મીટર પ્રતિ માસ રૂ. ૧૦૦/- ના દરે જમીન લીઝ પર લેવા તૈયાર હતા. તેથી, જો જમીન અરજદાર નં. ૨ ને આપવામાં આવે, તો માર્કેટ કમિટીને ભાડા પેટે પ્રતિ માસ રૂ. ૧૫,૦૦૦/- ની આવક થઈ હોત.

૨.૧૦ અન્ય ફાળવણીદારો (પ્રતિવાદીઓ નં. ૮ થી ૧૫) ની તરફેણમાં અલગ-અલગ તારીખો પર એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ

કમિટી, પાટણ (અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૬) દ્વારા સમાન પ્રકારના લીઝ કરાર કરવામાં આવ્યા હતા.

૨.૧૧ અરજદારો જણાવે છે કે તેમની જાણ મુજબ, એક ખમાર હસમુખલાલની તરફેણમાં લીઝ ડીડ થયા પછી, ઉક્ત મિલકત માર્કેટ કમિટી દ્વારા દેસાઈ શંભુભાઈ જીવણભાઈ નામના વ્યક્તિની તરફેણમાં લીઝ દ્વારા ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી અને બાદમાં ઉક્ત જમીન શ્રી દેસાઈ શંભુભાઈ જીવણભાઈને વેચવામાં આવી છે, જે માર્કેટ કમિટીના ચેરમેનના સંબંધી હોય તેવું લાગે છે. આમ, શરૂઆતમાં શ્રી ખમાર હસમુખલાલની તરફેણમાં જમીન ટ્રાન્સફર કરવામાં માર્કેટ કમિટી તરફથી એક રમત રમાઈ હતી.

૨.૧૨ અરજદારો જણાવે છે કે, ત્યારબાદ, એવું લાગે છે કે એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણે ૨૯ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૯ ના રોજ એક એજન્ડા જારી કર્યો અને ૧૮ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૯ ની મીટિંગમાં જે કંઈ કરવામાં આવ્યું હતું તેને મંજૂર કરવા તેમજ માર્કેટ કમિટીની જમીન લીઝ પર આપવાના નિર્ણયને મંજૂર કરવા માટે ૨ નવેમ્બર, ૧૯૯૯ ના રોજ તાત્કાલિક વિશેષ મીટિંગ

બોલાવી અને, તદનુસાર, અરજદારોની જાણ મુજબ, તાત્કાલિક જનરલ મીટિંગે ફાળવણીદારો એટલે કે પ્રતિવાદીઓ નં. ૮ થી ૧૫ ની તરફેણમાં ફાળવણીને મંજૂરી આપી.

૨.૧૩ કે ૪ નવેમ્બર, ૧૯૯૯ ના રોજ, એક નાથાભાઈ દેસાઈએ ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઈનાન્સ સમક્ષ રજૂઆત કરી હતી, જેમાં માર્કેટ કમિટીના હોદ્દાદારો દ્વારા ચલાવવામાં આવતી ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ તરફ તેમનું ધ્યાન દોર્યું હતું. એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે માર્કેટ યાર્ડમાં આવેલી ૯૦ દુકાનોનો કોઈપણ પ્રક્રિયા અનુસર્યા વિના નિકાલ કરવામાં આવ્યો છે અને માર્કેટ કમિટી દ્વારા સત્તાવાર રીતે માત્ર રૂ. ૪૧,૦૦૦/- વસૂલવામાં આવ્યા છે. રજૂઆત પર સહી કરનારે ધ્યાન દોર્યું હતું કે જ્યારે દુકાનોની હરાજી કરવામાં આવી હતી, ત્યારે તેમની માહિતી મુજબ, દુકાન દીઠ બોલીની રકમ રૂ. ૧,૩૦,૦૦૦/- હતી. જોકે, ઉક્ત રકમ પણ અપૂરતી ગણવામાં આવી હતી અને, તેથી, તે વ્યક્તિઓની ફાળવણી રદ કરવામા આવી હતી. એવું પણ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે માર્કેટ કમિટીના માર્કેટ વિસ્તારમાં ખુણી જમીન લીઝ દ્વારા આપવામાં આવે છે અને તે બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડની જોગવાઈઓ, એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ્સ એક્ટ અને

રૂલ્સ તેમજ ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ ની જોગવાઈઓનું સંપૂર્ણ ઉલ્લંઘન છે.

૨.૧૪ અરજદારો જણાવે છે કે, જાણે કે એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણનું આ ગેરકાયદેસર કૃત્ય, કોઈપણ જાહેરાત આપ્યા વિના અને રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓને કોઈ નોટિસ આપ્યા વિના અથવા સમાન સ્થિતિમાં રહેલા વ્યક્તિઓ પાસેથી ઑફરો આમંત્રિત કર્યા વિના ખાનગીમાં લીઝ દ્વારા જમીન આપવામાં, પૂરતું ન હોય તેમ, માર્કેટ કમિટી, પાટણે, કોઈપણ પ્રક્રિયા અનુસર્યા વિના, પ્રતિવાદીઓ નં. ૮ થી ૧૫ ને કાયમી વેચાણ દ્વારા એ જ જમીનનો નિકાલ કર્યો. વેચાણની વિગતો નીચે મુજબ છે:-

તારીખ	વિગતો	વ્યક્તિનું નામ જેની તરફેણમાં જમીન આપવામાં આવી છે.	રજીસ્ટ્રેશન નં.
૩૦.૧૦.૯૯	પ્લોટ નં. ૧૫	પટેલ	૩૦૨૬

	(૧૫૦ ચો.મી.)	પ્રહલાદભાઈ બાબલદાસ	
૨૦.૧૦.૯૯	પ્લોટ નં. ૬ (૮૦ ચો.મી.)	ભરતકુમાર હેમચંદ પટેલ	૩૦૨૭
૨૦.૧૦.૯૯	દુકાન નં. ૩૬ ની દક્ષિણ બાજુ (૩૫૦ ચો.મી.)	અગ્રવાલ વીરેન્દ્ર બંસીલાલ	૩૦૭૪
૨૫.૧૦.૯૯	૧૨૦ ચો. મી.	પટેલ પ્રવીણકુમાર મગનલાલ	૩૦૭૪
૨૫.૧૦.૯૯	૨૩૪ ચો. મી.	ખમાર અતુલકુમાર હસમુખલાલ	૩૦૭૫
૦૧.૧૧.૯૯	૨૮૬ ચો. મી.	પટેલ કનૈયાલાલ પટેલ રમણલાલ	૩૦૬૨
	૧૪૪ ચો. મી.	પટેલ જગદીશભાઈ ભગવાનભાઈ	૩૧૩૩
	૩૪ ચો. મી.	ભાલેન્દ્રકુમાર લધુભાઈ ચૌધરી	

અરજદારોની જાણ મુજબ, એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણની મીટિંગ ૧૧ માર્ચ, ૨૦૦૦ ના રોજ મળી હતી અને જમીન વેચવા માટે ઠરાવ નં. ૯ પસાર કર્યો હતો. ઉક્ત ઠરાવ નં. ૯ ૮ એપ્રિલ, ૨૦૦૦ ના રોજ માર્કેટ કમિટીની તાત્કાલિક મીટિંગમાં મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદારો પાસે આ ઠરાવો નથી. જોકે, વેચાણ દસ્તાવેજની નકલના આધારે આ જણાવવામાં આવ્યું છે જેમાં આ ઠરાવોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે. આના દ્વારા, માર્કેટ કમિટીએ જમીન વેચવાનું નક્કી કર્યું અને વેચાણ કિંમત પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૧૮૦૦/- નક્કી કરી અને ૯ નવેમ્બર, ૨૦૦૦ ના રજિસ્ટર્ડ વેચાણ-દસ્તાવેજ દ્વારા આ ફાળવણીદારોને જમીનો વેચી. માર્કેટ કમિટી, પાટણ તરફથી ઉપરોક્ત કૃત્ય, જે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૨ ના અર્થમાં "રાજ્ય" છે, તે કોઈપણ જાહેર નોટિસ વિના, કોઈપણ મંજૂરી વિના અને સમાન સ્થિતિમાં રહેલા વ્યક્તિઓ અથવા પાટણ વિસ્તારના વેપારીઓ અથવા ખેડૂતોના નાગરિકોને તેમની કિંમત ઓફર કરવાની કોઈ તક વિના કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી, સમાનતા અને ન્યાયી રમતના સિદ્ધાંતોની સંપૂર્ણ અવગણના કરીને અને જમીનની વાસ્તવિક કિંમતને ધ્યાનમાં લીધા વિના, માર્કેટ કમિટીની મિલકત

ખૂબ જ નજીવી રકમમાં વેચવામાં આવી, કારણ કે, કિંમત પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૧૮૦૦/- નક્કી કરવામાં આવી છે અને, તદનુસાર, વેચાણ-દસ્તાવેજો કરવામાં આવ્યા છે. અરજદારો જણાવે છે કે કિંમતો રૂ. ૧૨૦૦ થી રૂ. ૧૮૦૦/- ની રેન્જમાં નક્કી કરવામાં આવી છે. અહીં નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે આ જમીનોની અંદાજિત કિંમત પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૪૦૦૦ થી રૂ. ૬૦૦૦/- ની રેન્જમાં છે.

૨.૧૫ અરજદારો જણાવે છે કે ૧૦ જાન્યુઆરી, ૨૦૦૦ ના રોજ, અરજદાર નં. ૨ એ એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટીના સેક્રેટરી અને ચેરમેનને તેમજ ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સ, અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૨ ને પત્ર લખ્યો હતો, જેમાં તેમનું ધ્યાન એ હકીકત તરફ દોર્યું હતું કે પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૧ ના દરે લીઝ દ્વારા દુકાનો ફાળવવાનો એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટીનો નિર્ણય ખરાબ છે. આ કૃત્ય સંપૂર્ણપણે અન્યાયી છે અને માર્કેટ કમિટીના હિતો માટે અત્યંત હાનિકાર છે તે દર્શાવવા માટે, અરજદાર નં. ૨ એ જણાવ્યું હતું કે, પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૧ ના ભાડા સામે, તેઓ પ્રતિ ચોરસ મીટર પ્રતિ માસ રૂ. ૧૦૦/- ચૂકવવા તૈયાર છે. તેથી, ૧૫૦/- ચોરસ મીટર વિસ્તારની એક

દુકાન માટે, માર્કેટ કમિટીને પ્રતિ માસ રૂ. ૧૪,૮૫૦/- નું
ગુકસાન થશે.

૨.૧૬ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૨ એ સેટલમેન્ટ
કમિશનર, જમીન રેકૉર્ડ્સ તેમજ ડિરેક્ટર, એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ
એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સ તેમજ એન્ટી-કરપ્શન બ્યુરો સમક્ષ પણ
સમાન રજૂઆત કરી હતી.

૨.૧૭ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૨ એ જિલ્લા કલેક્ટર
અને પાટણ નગરપાલિકાના વહીવટકર્તા, અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૪
અને ૫ ને પણ પત્ર લખ્યો હતો, જેમાં તેમનું ધ્યાન દોર્યું હતું કે
માર્કેટ કમિટી, પાટણ દ્વારા બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડની
જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન અને એન.એ. ની શરતોનું ઉલ્લંઘન થયું છે
અને એન.એ. ઓર્ડરની ઉક્ત શરતોના સંપૂર્ણ ઉલ્લંઘનમાં,
ફાળવણીદારોની તરફેણમાં લીઝ દ્વારા ફાળવવામાં આવેલી જમીન
પર બાંધકામ ચાલી રહ્યું છે અને, તેથી, ઉક્ત બાંધકામ તાત્કાલિક
ધોરણે અટકાવવામાં આવે.

૨.૧૮ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૧ એ પણ ૧૨ જાન્યુઆરી, ૨૦૦૦ ના રોજ સમાન રજૂઆત કરી હતી, જેમાં જણાવ્યું હતું કે માર્કેટ કમિટી, પાટણનો પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૧ ના દરે લીઝ દ્વારા જમીન આપવાનો નિર્ણય અત્યંત અન્યાયી છે. તે અત્યંત અન્યાયી છે તે દર્શાવવા માટે, અરજદાર નં. ૧ એ ધ્યાન દોર્યું કે જમીનના ઉક્ત વિસ્તાર માટે, તેઓ પ્રતિ ચોરસ મીટર પ્રતિ માસ રૂ. ૧૧૦/- ના દરે જમીન લીઝ પર લેવા તૈયાર છે. તેથી, અરજદાર નં. ૧ ની રૂ. ૧૬૫૦૦/- ની ઓફર સામે, જમીન પ્રતિ માસ રૂ. ૧૫૦/- માં આપવામાં આવે છે.

૨.૧૯ અરજદારો જણાવે છે કે ૧૫ જાન્યુઆરી, ૨૦૦૦ ના રોજ, અરજદાર નં. ૨ એ ઉક્ત જમીન વ્યવહાર અંગે માર્કેટ કમિટી, પાટણના ચેરમેન અને સેક્રેટરી તેમજ ડિરેક્ટરને ફરીથી પત્ર લખ્યો હતો અને તેમને યોગ્ય પગલાં લેવા વિનંતી કરી હતી.

૨.૨૦ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૧ એ એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટીના ચેરમેન/સેક્રેટરી તેમજ ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સને પત્ર લખીને

જણાવ્યું હતું કે રૂ. ૧૨૦૦ થી રૂ. ૧૮૦૦/- ની નિર્ધારિત વેચાણ કિંમત અપૂરતી છે. તે અપૂરતી છે તે દર્શાવવા માટે, અરજદાર નં. ૧ એ જણાવ્યું કે તેઓ પ્રતિ ચોરસ મીટર રૂ. ૩૦૦૦/- ના ભાવે જમીન ખરીદવા તૈયાર છે.

૨.૨૧ તેવી જ રીતે આવા વ્યક્તિઓએ પણ માર્કેટ કમિટી, પાટણ અને ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સને અરજી આપી હતી.

૨.૨૨ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૧ ને ડેપ્યુટી ટાઉન પ્લાનિંગ ઓફિસર, મહેસાણા દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી કે તેમની કચેરીએ કોઈ પગલાં લેવાની જરૂર નથી.

૨.૨૩ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૨ એ પણ ચીફ ઓફિસર, પાટણ નગરપાલિકા સમક્ષ રજૂઆત કરી હતી કે ગેરકાયદેસર બાંધકામો અંગે પગલાં લેવામાં આવે.

૨.૨૪ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૨ એ પણ સેક્રેટરી, સહકાર વિભાગ તેમજ મુખ્ય સચિવ (સીએચ/ઈએફ એસઈસીઆરઈટીએઆરવાય) સમક્ષ રજૂઆત કરી હતી.

૨.૨૫ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૧ એ પણ મુખ્ય સચિવ સમક્ષ અન્ય એક રજૂઆત કરી હતી.

૨.૨૬ અરજદારો જણાવે છે કે ૭/૮ માર્ચ, ૨૦૦૦ ના રોજ, ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સે અરજદાર નં. ૨ ની રજૂઆત પર આદેશ પસાર કર્યો હતો કે જમીન પર વધુ બાંધકામ કરવામાં ન આવે.

૨.૨૭ ત્યારબાદ, ૨૮ એપ્રિલ, ૨૦૦૦ ના રોજ, ડેપ્યુટી ડિરેક્ટર, એક શ્રી યુ.એન. વસનવાલ આવ્યા અને અરજદાર નં. ૨ એ ૨૮ એપ્રિલ, ૨૦૦૦ ના રોજ રજૂઆત સબમિટ કરી.

૨.૨૮ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૨ એ પણ જિલ્લા કલેક્ટરની કચેરીમાંથી રજિસ્ટર્ડ પોસ્ટ એ.ડી. દ્વારા અમુક રેકૉર્ડ માટે અરજી કરી હતી કારણ કે જ્યારે તેઓ રૂબરૂમાં તેમનો સંપર્ક કર્યો હતો ત્યારે તેમને દસ્તાવેજોની નકલો પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી.

૨.૨૯ અરજદારો જણાવે છે કે અરજદાર નં. ૧ એ પણ યોગ્ય પગલાં લેવા માટે જિલ્લા કલેક્ટર, પાટણને પત્ર લખ્યો હતો.

૨.૩૦ કે ૬ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૦ ના રોજ, ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સ, અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૨, એ ચેરમેન/સેક્રેટરી એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણને પત્ર લખીને જણાવ્યું હોવાનું જણાય છે કે, જો કોઈ કાનૂની પ્રશ્નો ઉભા ન થાય, તો માર્કેટ કમિટી, પાટણ જમીનનો નિકાલ કરી શકે છે.

૨.૩૧ અરજદાર નં. ૨ એ ગેરકાયદેસર બાંધકામ અંગે યોગ્ય પગલાં લેવા માટે ૧૨ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦ ના રોજ ચીફ ઓફિસર, પાટણ નગરપાલિકાને પણ પત્ર લખ્યો હતો.

૨.૩૨ અરજદારો જણાવે છે કે ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સે દુકાનોની ફાળવણી અંગે પરિપત્રો જારી કર્યા છે અને એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે માત્ર જાહેર હરાજી અને જાહેર નોટિસ દ્વારા જ ફાળવણી કરવી. જોકે, વર્તમાન કેસમાં, તે જ ડિરેક્ટરે જણાવ્યું છે કે જો કોઈ કાનૂની ગૂંચવણો ઉભી ન થાય તો જમીનનો નિકાલ કરવામાં આવે.

૩. આમ, રિટ-અરજદારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા કેસ પરથી જણાય છે કે એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી, પાટણ, અહીંના ખાનગી પ્રતિવાદીઓને માર્કેટ ચાર્ડની માલિકીની જમીનના ટુકડાઓ ફાળવવામાં મોટા પાયે છેતરપિંડી અને ગેરકાયદેસરતા આચરી છે, પ્રથમ કાયમી લીઝના આધારે, અને ત્યારબાદ, જાહેર હરાજી, કિંમત નક્કી કરવા વગેરેની કોઈ પ્રક્રિયા અનુસર્યા વિના તેમની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજો કરીને. એવું પણ જણાય છે કે પ્રશ્નવાળી જમીન પાર્કિંગના હેતુ માટે બનાવાયેલ માર્જિન જમીન છે. આમ છતાં, એપીએમસી એ

ખૂબ જ મનસ્વી રીતે માર્કેટ વિસ્તારમાં આવેલી માર્જિન જમીન તેમજ ડી-નોટિફાઇડ સબ-માર્કેટ ચાર્ડમાં આવેલી અન્ય જમીનોના લીઝ, અને બાદમાં, વેચાણ દસ્તાવેજો ખાનગી પ્રતિવાદીઓની તરફેણમાં કરવાનો ઠરાવ પસાર કર્યો.

જ. રિટ-અરજદારોનો કેસ એવો છે કે સંબંધિત સત્તાધિકારી સમક્ષ આ અંગે વિવિધ રજૂઆતો કરવામાં આવી હોવા છતાં, કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા અને, તેથી, આવા સંજોગોમાં, રિટ-અરજદારોએ વર્તમાન રિટ-અરજ સાથે આ કોર્ટ સમક્ષ આવવું પડ્યું.

પ. હું એ હકીકતની નોંધ લઉં છું કે આ અરજીને અગાઉ પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ સિટીગેશન (જાહેર હિતની અરજી) તરીકે ગણવામાં આવતી હતી. જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી તરીકે આ અરજીને ધ્યાનમાં રાખીને, સમય-સમય પર વિવિધ અદાલતો દ્વારા વિવિધ આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. આ અરજી દાખલ થયાની તારીખથી લગભગ ૧૪ વર્ષના સમયગાળા પછી, આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે, અચાનક, આ મેટરને સિંગલ જજ સમક્ષ મૂકવાનો આદેશ પસાર કર્યો અને આ અરજીને જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી તરીકે ગણવાનો ઇનકાર કર્યો. આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પસાર કરાયેલો તારીખ ૧૩.૧૧.૨૦૧૪ નો આદેશ નીચે મુજબ છે:

"૧. અમે અરજદારો માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રવીણ પંચાલ, પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૪ માટે વિદ્વાન એજુપી શ્રી ભાર્ગવ ભટ્ટ, પ્રતિવાદી નં. ૫ માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી શિવાંગ એમ. શાહ, પ્રતિવાદી નં. ૮, ૯, ૧૦ અને ૧૧ માટે વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી અવની મહેતા અને પ્રતિવાદી નં. ૧૩ અને ૧૪ માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ.જે. પટેલને સાંભળ્યા છે.

૨. ખાનગી પ્રતિવાદીઓ માટેના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એક પ્રાથમિક વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો છે કે આ રિટ અરજી પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશનના સ્વરૂપની નથી કારણ કે રિટ અરજીના ફક્ત ૨ માં જણાવ્યા મુજબ અને પાના ૧૫૧ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશન નથી, પરંતુ અરજદારોને વિષય વસ્તુમાં અંગત રસ છે કારણ કે તેઓ મિલકત ખરીદવાનો ઇરાદો ધરાવે છે. વધુમાં, આ રિટ અરજીમાં કોઈપણ જોગવાઈ અથવા પરિપત્ર અથવા ઠરાવની માન્યતા ને પડકારવામાં આવી નથી. તેથી, આ અરજીને ન તો પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશનના સ્વરૂપની રિટ અરજી તરીકે ગણી શકાય અને ન તો અરજીને એવી અરજી તરીકે ગણી શકાય જ્યાં અરજદારોએ કોઈપણ જોગવાઈની માન્યતાને પડકારી હોય. વધુમાં, આ રિટ અરજીમાં સંકળાયેલો

વિવાદ અરજદારો અને એગ્રીકલ્ચર પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી વચ્ચેનો છે. તેથી, આવી મેટર આવી મેટર લેતા વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ મૂકવાની રહે છે. ઓફિસે આ મેટર આવી મેટર લેતા વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ મૂકવી."

૬. આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે કયા સંજોગોમાં ઉપર જણાવેલ આદેશ પસાર કર્યો તે સ્પષ્ટ નથી. મને એ નોંધીને થોડી તકલીફ થાય છે કે આ લિટીગેશનને ૧૪ વર્ષના સમયગાળા માટે જાહેર હિતમાં દાખલ કરાયેલ અરજી તરીકે ગણ્યા પછી, અચાનક આવો આદેશ શા માટે પસાર કરવો પડ્યો અને રિટ-અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે આવા આદેશ પસાર કરવા સામે વાંધો શા માટે ન ઉઠાવ્યો.

૭. ભલે તે જે હોય, કારણ કે હવે આ મેટર આ કોર્ટને સોંપવામાં આવી છે, મારે તેને તેના પોતાના ગુણદોષ પર જોવી પડશે.

૮. જોકે, આગળ વધતા પહેલા, મારે આ અરજીની જાળવણીક્ષમતા અંગે ખાનગી પ્રતિવાદીઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી દીપેન દેસાઈ દ્વારા

ઉઠાવવામાં આવેલા એક પ્રારંભિક મુદ્દા પર વિચાર કરવો પડશે. શ્રી દેસાઈના જણાવ્યા મુજબ, કારણ કે આ અરજી હવે જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી તરીકે ગણવામાં આવતી નથી, રિટ-અરજદારો, એપીએમસી ના ભૂતપૂર્વ સભ્યો હોવાથી, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ જાહેર કાયદાના ઉપાય નો ઉપયોગ કરીને તેમની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં આ અરજી જાળવી શકતા નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, શ્રી દેસાઈના જણાવ્યા મુજબ, રિટ-અરજદારોને આ અરજીના વિષય વસ્તુને ધ્યાનમાં રાખીને અને અરજીમાં માંગવામાં આવેલી રાહતોની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને વર્તમાન અરજી સાથે આ કોર્ટ સમક્ષ આવવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

૯. એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ કમિટી એ ગુજરાત એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ માર્કેટ્સ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ રચાયેલી વૈધાનિક સંસ્થા છે. કમિટી સાર્વજનિક કાર્યો કરે છે. માર્કેટ કમિટીની દરેક પ્રવૃત્તિમાં જાહેર તત્વ હોય છે અને તેથી તે જાહેર હિત દ્વારા માર્ગદર્શિત કારણોથી જાણકાર હોવી જોઈએ અને તે એવી રીતે કાર્ય કરી શકે નહીં કે જેનાથી વૈધાનિક સંસ્થાના એકંદર હિતના ભોગે થોડી ખાનગી વ્યક્તિઓને ફાયદો થાય. જો એવું દર્શાવવામાં આવે કે સત્તાનો ઉપયોગ મનસ્વી, અન્યાયી અને અયોગ્ય છે, તો તે કમિટી માટે કોઈ જવાબ ન હોવો જોઈએ, જેના કાર્યોમાં જાહેર તત્વના ચિહ્નો છે, એમ કહેવું કે તેમની ક્રિયાઓ ખાનગી કાયદાના ક્ષેત્રમાં છે અને તેઓ ખાનગી કાયદાના ક્ષેત્રમાં

ખાનગી નાગરિકો સામાન્ય રીતે કરે છે તેમ તેમની ક્રિયાઓમાં કોઈપણ શરતો અથવા મર્યાદાઓ નિર્ધારિત કરવા માટે સ્વતંત્ર છે. તેની ક્રિયાઓ કેટલાક તર્કસંગત અને સંબંધિત સિદ્ધાંતો પર આધારિત હોવી જોઈએ.

૧૦. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા તેના નિર્ણયોની શ્રેણીમાં આ વિષય પર કાયદો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે.

૧૧. મેસર્સ એરુશન ઇકિવપમેન્ટ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ. વિ. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, એઆઈઆર ૧૯૭૫ એસસી ૨૬૬ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે ન તો અરજદાર કે ન તો પ્રતિવાદીને કરાર કરવાનો કોઈ અધિકાર છે પરંતુ તેઓ માલ, સેવાઓ વગેરેની ખરીદી માટે ટેન્ડર અથવા ક્વોટેશન આપનારા અન્ય લોકો સાથે સમાન વ્યવહાર મેળવવા માટે હકદાર છે; કે આ વિશેષાધિકાર ઉદ્ભવે છે કારણ કે તે સરકાર છે જે લોકો સાથે વેપાર કરી રહી છે અને સરકારનું લોકશાહી સ્વરૂપ આવા વ્યવહારોમાં સમાનતા અને મનસ્વીતા અને ભેદભાવની ગેરહાજરીની માંગ કરે છે; કે જ્યારે સરકારની પ્રવૃત્તિઓમાં જાહેર તત્વ સામેલ હોય, ત્યારે વાજબીપણું અને સમાનતા હોવી જોઈએ; કે જો રાજ્ય કરાર કરે છે, તો તેણે ભેદભાવ વિના અને અયોગ્ય પ્રક્રિયા વિના યોગ્ય રીતે કરવું જોઈએ; કે વ્યક્તિ અન્ય લોકો સાથે ન્યાયી અને સમાન વર્તન મેળવવા માટે હકદાર છે અને

વાજબી રીતે કાર્ય કરવાની ફરજને કુદરતી ન્યાયના નિયમોના અમુક પાસાઓનું અવલોકન કરવાની ફરજ તરીકે અર્થઘટન કરી શકાય છે.

૧૨. સગીર અહેમદ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી., એઆઈઆર ૧૯૫૪ એસસી ૭૨૮ માં, સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચે શરૂઆતમાં જ એ બાબતને ઊંડે સુધી દાટી દીધી હતી કે રાજ્ય ખાનગી વેપારીની સમાન સ્થિતિમાં વેપાર કે વ્યવસાય કરવા માટે સ્વતંત્ર છે.

૧૩. કસ્તુરી લાલ લક્ષ્મી રેડ્ડી વિ. સ્ટેટ ઓફ જમ્મુ એન્ડ કાશ્મીર, એઆઈઆર ૧૯૮૦ એસસી ૧૯૯૨ માં, એવું વધુ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સરકારની દરેક પ્રવૃત્તિમાં જાહેર તત્વ હોય છે અને તેથી તે જાહેર હિત દ્વારા માર્ગદર્શિત કારણોથી જાણકાર હોવી જોઈએ અને તે એવી રીતે કાર્ય કરી શકે નહીં કે જેનાથી રાજ્યના ભોગે ખાનગી પક્ષકારને ફાયદો થાય.

૧૪. એમ.સી. મહેતા વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, એઆઈઆર ૧૯૮૭ એસસી ૧૦૮૬ માં, સુપ્રીમ કોર્ટની અન્ય બંધારણીય બેન્ચે ઠરાવ્યું હતું કે કોર્પોરેશનોને બંધારણીય અંતરાત્મા રાખવાની જરૂરિયાતમાંથી મુક્ત કરવું જોખમી છે જે

સરકારી એજન્સીઓને બંધારણીય મર્યાદાઓ માટે જવાબદાર બનાવે છે; કે અદાલતે તેમને એકાધિકાર તરીકે વિકસવા દેવાના વિકલ્પ સામે આવા ધોરણો અપનાવવા જોઈએ. તેમાં વધુ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ઝડપથી બદલાતા સમાજની જરૂરિયાતોને સંતોષવા અને દેશમાં થઈ રહેલા આર્થિક વિકાસ સાથે તાલમેલ રાખવા માટે કાયદાનો વિકાસ થવો જોઈએ. જેમ જેમ નવી પરિસ્થિતિઓ ઉદ્ભવે છે, તેવી નવી પરિસ્થિતિઓના પડકારને પહોંચી વળવા માટે કાયદો વિકસિત થવો જોઈએ.

૧૫. એલ.આઈ.સી. ઓફ ઈન્ડિયા વિ. કન્ઝ્યુમર એજ્યુકેશન એન્ડ રિસર્ચ સેન્ટર, એઆઈઆર ૧૯૯૫ એસસી ૧૮૧૧ માં, સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું :

"જાહેર સત્તાધિકારીની અથવા જાહેર હિતમાં કામ કરતી વ્યક્તિની દરેક ક્રિયા અથવા તેના કાર્યો જે જાહેર તત્વને જન્મ આપે છે, તે જાહેર હિત દ્વારા માર્ગદર્શિત હોવા જોઈએ. તે જાહેર સત્તાનો ઉપયોગ અથવા જાહેર તત્વ સાથે જોડાયેલી ક્રિયા પડકાર માટે ખુલ્લી બને છે. જો એવું દર્શાવવામાં આવે કે સત્તાનો ઉપયોગ મનસ્વી, અન્યાયી અને અયોગ્ય છે, તો તે રાજ્ય, તેની સંસ્થાઓ, જાહેર સત્તાધિકારી અથવા વ્યક્તિ કે જેના કાર્યોમાં જાહેર તત્વના

ચિહ્નો છે, તેના માટે એ કહેવું કોઈ જવાબ હોવો જોઈએ નહીં કે તેમની ક્રિયાઓ ખાનગી કાયદાના ક્ષેત્રમાં છે અને તેઓ ખાનગી કાયદાના ક્ષેત્રમાં ખાનગી નાગરિકો સામાન્ય રીતે કરે છે તેમ તેમની ક્રિયાઓમાં કોઈપણ શરતો અથવા મર્યાદાઓ નિર્ધારિત કરવા માટે સ્વતંત્ર છે. તેની ક્રિયાઓ કેટલાક તર્કસંગત અને સંબંધિત સિદ્ધાંતો પર આધારિત હોવી જોઈએ. તે અતાર્કિક અથવા અપ્રસ્તુત વિચારણાઓ દ્વારા માર્ગદર્શિત ન હોવી જોઈએ. દરેક વહીવટી નિર્ણય કારણો દ્વારા સમર્થિત હોવો જોઈએ."

૧૬. ખાનગી કાયદા અને જાહેર કાયદાના ઉપાય વચ્ચેનો તફાવત હવે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એલઆઈસી વિ. એસ્કોર્ટ્સ લિ., એઆઈઆર ૧૯૮૬ એસસી ૧૩૭૦ ના કેસમાં, બંધારણીય બેંચ દ્વારા આ રીતે સેટલ કરવામાં આવ્યો છે :-

"જો રાજ્યની ક્રિયા કરાર સંબંધી જવાબદારી અથવા કરારમાંથી ઉદ્ભવતી જવાબદારીઓ સાથે સંબંધિત હોય તો કોર્ટ સામાન્ય રીતે તપાસ ન પણ કરી શકે સિવાય કે તે ક્રિયા સાથે કોઈ જાહેર કાયદાનું પાત્ર જોડાયેલું હોય. જો રાજ્યની ક્રિયાઓ જાહેર કાયદાના ક્ષેત્રને લગતી હોય તો કોર્ટ તેની તપાસ કરશે....."

૧૭. ઢ્વારકાદાસ મરફતિયા એન્ડ સન્સ વિ. બોર્ડ ઓફ ટ્રસ્ટીઝ ઓફ ધી પોર્ટ ઓફ બોમ્બે, એઆઈઆર ૧૯૮૯ એસસી ૧૬૪૨ માં, સુપ્રીમ કોર્ટ ઢ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કોર્પોરેશને અમુક બંધારણીય અંતરાત્મા અનુસાર કાર્ય કરવું જોઈએ અને તેઓએ તે રીતે કાર્ય કર્યું છે કે કેમ તે આવા કોર્પોરેશનોના આચરણ પરથી સમજી શકાય તેવું હોવું જોઈએ. જાહેર સત્તાધિકારીની દરેક પ્રવૃત્તિ કારણો ઢ્વારા જાણકાર અને જાહેર હિત ઢ્વારા માર્ગદર્શિત હોવી જોઈએ. જાહેર સત્તાધિકારી ઢ્વારા વિવેકાધિકાર અથવા સત્તાના તમામ ઉપયોગનો નિર્ણય તે ધોરણ ઢ્વારા થવો જોઈએ. સુપ્રીમ કોર્ટે આગળ ઠરાવ્યું કે કરાર સંબંધિત સંબંધોમાં પણ કોર્ટ એ અવગણી શકે નહીં કે જાહેર સત્તાધિકારી પાસે બંધારણીય અંતરાત્મા હોવો જોઈએ જેથી કોઈપણ અર્થઘટન મનસ્વી ક્રિયાને ટાળવા માટે હોવું જોઈએ, નહીંતર સત્તાધિકારીને એકાધિકાર તરીકે વિકસવા દેવામાં આવશે. જાહેર સત્તાધિકારીની પ્રવૃત્તિ ગમે તે હોય, તે કલમ ૧૪ ની કસોટી પર ખરી ઉતરવી જોઈએ અને ન્યાયિક સમીક્ષા મનસ્વી ક્રિયાને ફટકારે છે.

૧૮. મહાબીર ઓટો સ્ટોર્સ વિ. ઇન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન, એઆઈઆર ૧૯૯૦ એસસી ૧૦૩૧ માં, સુપ્રીમ કોર્ટ ઢ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે રાજ્ય તેની કારોબારી સત્તામાં કામ કરતા વ્યક્તિ સાથે કરાર સંબંધમાં પ્રવેશે છે, ત્યારે કલમ ૧૪ સત્તાના ઉપયોગને લાગુ પડશે. રાજ્ય અથવા તેની સંસ્થાઓની કાર્યવાહી કલમ ૧૪ હેઠળ ચકાસી શકાય છે. તેમની કાર્યવાહી કાયદાના શાસનને આધીન

હોવી જોઈએ. જો સરકારી કાર્યવાહી કરારો કરવા અથવા ન કરવાના મામલામાં પણ, વાજબીપણાની કસોટીને સંતોષવામાં નિષ્ફળ જાય, તો તે ગેરવાજબી ગણાશે. કારણનો નિયમ અને મનસ્વીતા અને ભેદભાવ સામેનો નિયમ, વાજબી રમતના નિયમો, કુદરતી ન્યાય એ નાગરિકો સાથે વ્યવહાર કરવામાં રાજ્ય/સંસ્થા દ્વારા પરિસ્થિતિ અથવા કાર્યવાહીમાં લાગુ કાયદાના શાસનનો ભાગ છે. તેથી, નાગરિકોના અધિકારો કરાર સંબંધિત અધિકારોના સ્વરૂપના હોવા છતાં, કરાર કરવા કે ન કરવાના નિર્ણયની રીત, પદ્ધતિ અને હેતુ ન્યાયિક સમીક્ષાને આધીન છે, જે સુસંગતતા અને વાજબીપણા, વાજબી રમત અને કુદરતી ન્યાય, સમાનતા અને ભેદભાવ ન કરવાના માપદંડ પર છે. એ સારી રીતે સ્થાપિત છે કે 'કાયદામાં દ્વેષ' હોઈ શકે છે. તે વધુમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આવા એકાધિકાર અથવા અર્ધ-એકાધિકારમાં જાહેર સત્તાધિકારીનું કાર્ય ગમે તે હોય, તે કાયદાના શાસનને આધીન હોવું જોઈએ અને કારણો દ્વારા સમર્થિત હોવું જોઈએ અને તે કલમ ૧૪ ની કસોટી પર ખરું ઉતરવું જોઈએ.

૧૯. સુપ્રીમ કોર્ટે કોઈ સંસ્થા અથવા રાજ્યની એ દલીલને નકારી કાઢી છે કે તેની કાર્યવાહી ખાનગી કાયદાના ક્ષેત્રમાં છે અને કલમ ૧૪ હેઠળ નિર્ધારિત કસોટીઓને સંતોષવામાંથી મુક્ત રહેશે. જાહેર કાયદા અને ખાનગી કાયદાના અધિકારો અને ઉપાયો વચ્ચેનો તફાવત, જોકે કોઈ સીધા ફોર્મ્યુલા દ્વારા ભૂંસી ન શકાય, તે હકીકતલક્ષી મેટ્રિક્સ પર આધારિત રહેશે. જાહેર કાયદા અને ખાનગી

કાયદાના ઉપાય વચ્ચેનો તફાવત હવે ખૂબ પાતળો થઈ ગયો છે અને વ્યવહારીક રીતે ભૂંસી નાખવામાં આવ્યો છે.

૨૦. કરાર સંબંધિત સંબંધોના ક્ષેત્રમાં, રાજ્ય સંસ્થાઓ, જાહેર સત્તાવાળાઓ અથવા જેમના કાર્યો જાહેર તત્વના ચિહ્નો ધરાવે છે, જાહેર ફરજ અથવા જવાબદારી નિભાવતી કાર્યવાહી માટે એવી રીતે કાર્ય કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે કે જે ન્યાયી, ઉચિત અને સમાન હોય, તમામ સંબંધિત વિકલ્પોને ઉદ્દેશ્યપૂર્વક ધ્યાનમાં લીધા પછી અને એવી રીતે કે જે જાહેર ભલાઈ અને સામાન્ય જાહેર હિત માટે હેતુને પ્રભાવિત કરવા માટે વાજબી, સુસંગત અને સંબંધિત હોય અને તેણે કોઈપણ અપ્રસ્તુત અથવા અતાર્કિક પરિબલોને ધ્યાનમાં ન લેવા જોઈએ અથવા તેના નિર્ણયમાં મનસ્વી ન હોવું જોઈએ. વાજબી રીતે કાર્ય કરવાની ફરજ એ કલમ ૧૪ અને ૨૧ હેઠળ કલ્પના કરાયેલ વાજબી પ્રક્રિયાનો ભાગ છે. જાહેર સત્તાધિકારીની અથવા જાહેર ફરજ અથવા જવાબદારી હેઠળના લોકોની દરેક પ્રવૃત્તિ કારણ દ્વારા જાણકાર અને જાહેર હિત દ્વારા માર્ગદર્શિત હોવી જોઈએ.

૨૧. કુમારી શ્રીલેખા વિદ્યાર્થી વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ. પી., એઆઈઆર ૧૯૯૧ એસસી ૫૩૭ માં, સુપ્રીમ કોર્ટે ધ્યાન દોર્યું કે ખાનગી પક્ષકારોને ફક્ત તેમના

અંગત હિતની જ ચિંતા હોય છે પરંતુ જાહેર સત્તાવાળાઓ પાસેથી જાહેર ભલાઈ માટે અને જાહેર હિતમાં કાર્ય કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. દરેક કાર્યની અસર જાહેર હિત પર પડી પડે છે. તે જાહેર કાયદાની જવાબદારી લાદે છે અને તે પાત્ર સાથે રાજ્ય અથવા તેની સંસ્થાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા કરારોને છાપે છે, એ હદ સુધી કે જ્યાં કલમ ૧૪ ના ઉલ્લંઘનના આધારે પડકાર ફેંકવામાં આવે છે અને એવો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે આક્ષેપિત કાર્ય મનસ્વી, અયોગ્ય અથવા ગેરવાજબી છે, એ હકીકત કે વિવાદ કરારની જવાબદારીઓના ક્ષેત્રમાં પડી આવે છે તે રાજ્યને કલમ ૧૪ ની મૂળભૂત આવશ્યકતાઓનું પાલન કરવાની તેની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરશે નહીં. આ હદ સુધી, જવાબદારી એ દરેક કેસમાં બદલાયા વિના જાહેર પાત્રની હોય છે, ભલે તેમાં વધારામાં કોઈ અન્ય અધિકાર અથવા જવાબદારી હોય. વધારાની કરાર સંબંધી જવાબદારી દાવેદારને રાજ્યના હાથમાં તેની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં બિન-મનસ્વીતાના કલમ ૧૪ હેઠળની ગેરંટીમાંથી વંચિત કરી શકતી નથી.

૨૨. સ્ટર્લિંગ કોમ્પ્યુટર્સ લિ. વિ. એમ. એન્ડ એન. પબ્લિકેશન્સ લિ., એઆઈઆર ૧૯૯૬ એસસી ૫૧ માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વ્યાપારી કરારોમાં પડી જ્યાં જાહેર તત્વ હોય છે, ત્યાં એ જરૂરી છે કે સંબંધિત બાબતોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે અને અપ્રસ્તુત બાબતોને નકારી કાઢવામાં આવે.

૨૩. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. મેસર્સ ગ્રાફિક ઈન્ડસ્ટ્રીઝ કું., (૧૯૯૪) ૫ એસસીસી ૩૯૮ માં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું કે કરારની બાબતોમાં પણ જાહેર સત્તાવાળાઓએ વાજબી રીતે કાર્ય કરવું જોઈએ, અને જો તેઓ તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય તો કલમ ૨૨૬ હેઠળનો અભિગમ હંમેશા માન્ય રહેશે કારણ કે તે બંધારણની કલમ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન સમાન હશે. રાજ્ય, તેની સંસ્થાઓ, કોઈપણ જાહેર સત્તાધિકારી અથવા વ્યક્તિ જેની કાર્યવાહી જાહેર કાયદાના તત્વ અથવા જાહેર પાત્રના ચિહ્નો ધરાવે છે તેની કાર્યવાહી ન્યાયિક સમીક્ષાને પાત્ર છે અને આવી કાર્યવાહીની માન્યતા કલમ ૧૪ ના આધારે ચકાસવામાં આવશે. કલમ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, કોર્ટ આપેલા કેસની હકીકતો અને સંજોગોના આધારે કરારમાંથી ઉદ્ભવતા વિવાદોનો નિકાલ કરવામાં સાવચેત રહેશે. જાહેર કાયદાના ઉપાય અને ખાનગી કાયદાના ક્ષેત્ર વચ્ચેનો તફાવત ચોકસાઈ સાથે નક્કી કરી શકાતો નથી. પ્રવૃત્તિની પ્રકૃતિ અથવા વિવાદનો વ્યાપ અને પ્રકૃતિ શોધવા માટે દરેક કેસની તેની પોતાની હકીકતો અને સંજોગોમાં તપાસ કરવી પડશે. જાહેર કાયદા અને ખાનગી કાયદાના ઉપાય વચ્ચેનો તફાવત હવે ઓછો થઈ ગયો છે.

૨૪. ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સમજાવવામાં આવેલી ઉપરોક્ત દરખાસ્તોને ધ્યાનમાં રાખીને, મારે હવે એ મુદ્દા પર પોતાને સંબોધવા જોઈએ કે શું અહીંના બે રિટ-અરજદારોને આ અરજી જાળવવાનો અધિકાર (10 સીu એસ) છે.

૨૫. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, આ અરજી શરૂઆતમાં પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશન તરીકે દાખલ કરવામાં આવી હતી. આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા ૧૩.૧૧.૨૦૧૪ નો આદેશ પસાર ન થાય ત્યાં સુધી તેનું આ રીતે મનોરંજન કરવામાં આવ્યું હતું. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે અરજદારોને વિષય વસ્તુમાં અંગત રસ છે કારણ કે તેઓ મિલકત ખરીદવાનો ઇરાદો ધરાવે છે. આમ, અરજી સિંગલ જજને રિફર કરવામાં આવી છે.

૨૫.૧ અરજીના મેમોમાં, અરજદારોની સ્થિતિ પેરા ૩ અને ૩.૧ માં જાહેર કરવામાં આવી છે. એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે અરજદાર નં.૧ વેપારી હતા અને તેમની પેઢી માર્કેટ વિસ્તારમાં લાયસન્સ ધરાવે છે. અરજદાર નં.૨ પણ પાટણ તાલુકામાં ખેડૂત છે. અરજદાર નં.૨ પણ વેપારની પ્રવૃત્તિ કરતા હતા અને માર્કેટ વિસ્તારમાં વેપારી તરીકેનું લાયસન્સ ધરાવતા હતા. આમ, અરજદારોને માર્કેટ કમિટીની બાબતોમાં સીધો રસ છે.

૨૫.૨ અરજદારો અને માર્કેટ કમિટીના અન્ય કેટલાક સભ્યોએ માર્કેટ વિસ્તારમાં ગેરવહીવટ અને જમીનની ફાળવણી અંગે સત્તાવાળાઓ સમક્ષ રજૂઆતો કરી હતી. ૧.૧૨.૧૯૯૯ ના ઠરાવ પછી, અનેક રજૂઆતો કરવામાં આવી હતી. આવી રજૂઆતોની નોંધ લેતા, એપીએમસી ના ડિરેક્ટરે અધિનિયમની કલમ ૪૭ હેઠળ પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કર્યો અને ૨૯.૭.૨૦૦૦ ના રોજ માર્કેટ કમિટીને તેમાં દર્શાવેલ કેટલીક ગેરકાયદેસરતાઓ વિશે સમજાવવા માટે એક આદેશ પસાર કર્યો જેમાં માર્કેટ વિસ્તારમાં પ્લોટ ટ્રાન્સફર કરવા તેમજ સબ-ચાર્ડમાં જમીનના પ્લોટના વેચાણનો સમાવેશ થાય છે. ઉક્ત આદેશ દ્વારા સ્ટે પાણ આપવામાં આવ્યો હતો. જોકે, ઉક્ત આદેશ સામે રાજ્ય સરકારના સહકાર વિભાગ સમક્ષ રિવિઝન અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને ઉક્ત આદેશ પર સ્ટે આપવામાં આવ્યો હતો અને ગેરકાયદેસરતાઓ ચાલુ રહી હતી. આ હકીકત પાના ૨૮૫ પર રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલા ડિરેક્ટરના રિપોર્ટમાં નોંધવામાં આવી છે. આથી, યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવાની પ્રાર્થના સાથે કેટલીક ગેરકાયદેસરતાઓ દર્શાવતી વર્તમાન અરજી ૧૮.૧૨.૨૦૦૦ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૨૫.૩ કેટલાક વિરોધ કરતા પ્રતિવાદીઓ વતી ઉઠાવવામાં આવેલો વાંધો કે અરજીને હવે મનોરંજન ન આપી શકાય કારણ કે અરજદારોને કોઈ અંગત રસ નથી, તે ગેરસમજભર્યો છે. આ અરજી પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશન તરીકે દાખલ કરવામાં આવી હતી. આ કોર્ટ દ્વારા તેને પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશન તરીકે મનોરંજન આપવામાં આવ્યું હતું. જોકે, અરજીના ફકરા ૮ અને ૧૬ માં કરવામાં આવેલા એ કથનને ધ્યાનમાં રાખીને કે જમીન ખૂબ જ ઓછી કિંમતે ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી છે અને અરજદાર નં.૨ એ માર્કેટ કમિટી દ્વારા વસૂલવામાં આવેલી કિંમત કરતાં વધુ અવેજની રકમ ચૂકવવાની ઓફર કરી હતી, અરજીને પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશન ગણવામાં આવી નથી.

૨૫.૪ કોઈ પણ સંજોગોમાં, સંબંધિત સમયે બંને અરજદારો માર્કેટ કમિટીના લાયસન્સ-ધારક હતા. માર્કેટ કમિટીની ગેરકાયદેસરતા વિશે અનેક રજૂઆતો કરવામાં આવી છે. આવી ફરિયાદોની નોંધ સત્તાવાળાઓ દ્વારા લેવામાં આવી છે અને તેથી, ૧૮ વર્ષના સમયગાળા પછી આવા ટેકનિકલ મુદ્દાઓ પર વર્તમાન અરજીને નિષ્ફળ બનાવી શકાય નહીં.

૨૬. આ તબક્કે, બારમાં ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નના ઉકેલ માટે 'વ્યથિત વ્યક્તિ' નો ડિક્શનરી અર્થ જોવો યોગ્ય રહેશે.

૨૬.૧ કોર્પસ જ્યુરિસ સેકન્ડમ, વોલ્યુમ ૩ પૃષ્ઠ ૫૧૦, "વ્યથિત પક્ષકાર અથવા વ્યક્તિ" ને નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

"તેના વ્યાપક અર્થમાં તે એવા વ્યક્તિને દર્શાવે છે જેને વ્યક્તિ અથવા મિલકતને ઈજા થઈ હોય; જેને ફરિયાદ કરેલા કાર્ય દ્વારા હાનિકારક અસર થઈ હોય; જેને પૂર્વગ્રહ થયો હોય; જેને નોંધપાત્ર ફરિયાદ હોય; જે પીડિત, દલિત, ધાયલ, હેરાન અથવા ત્રાસ પામેલ હોય, અથવા જેને દુઃખ અથવા સંતાપ આપવામાં આવ્યો હોય.

કાનૂની સ્વીકૃતિમાં, અથવા કાનૂની અર્થમાં, અને કાનૂની ઉપાયોના સંદર્ભમાં ઉપયોગમાં લેવાય ત્યારે શબ્દોનો પૂરતો ચોક્કસ અર્થ કાઢવામાં આવ્યો છે જે સંદર્ભ અને વિષયવસ્તુના સંદર્ભમાં નક્કી થવો જોઈએ. તેનો ઉપયોગ કાનૂની અર્થમાં ધાયલ થયેલ કોઈપણ વ્યક્તિ, કાનૂની અધિકારોના સંદર્ભમાં પ્રતિકૂળ રીતે અસર પામેલા વ્યક્તિ; અથવા અન્યના આક્રમણથી પીડાતા વ્યક્તિના અર્થમાં થઈ શકે છે અને કરવામાં આવ્યો છે."

૨૬.૨ બ્લેકની લો ડિક્શનરી (છઠ્ઠી આવૃત્તિ) "વ્યથિત વ્યક્તિ" ને નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

"વ્યથિત પક્ષકાર. જેનો કાનૂની અધિકાર ફરિયાદ કરેલા કાર્ય દ્વારા આક્રમણ પામ્યો હોય, અથવા જેનું આર્થિક હિત હુકમનામું અથવા ચુકાદા દ્વારા સીધી અને પ્રતિકૂળ અસર પામ્યું હોય. જેનો મિલકતનો અધિકાર સ્થાપિત અથવા છીનવી લેવામાં આવી શકે. "વ્યથિત" શબ્દનો અર્થ નોંધપાત્ર ફરિયાદ, અમુક વ્યક્તિગત, આર્થિક અથવા મિલકત સંબંધિત અધિકારનો ઇનકાર, અથવા પક્ષકાર પર બોજો અથવા જવાબદારી લાદવાનો છે. જુઓ પક્ષકાર; સ્થિતિ (એસટીએએનડી/એનજી). વ્યથિત વ્યક્તિ. નાગરિક અધિકાર કાયદાની સમાન રોજગાર તકોની જોગવાઈઓ હેઠળ "વ્યથિત વ્યક્તિ" તરીકેની સ્થિતિ મેળવવા માટે, અથવા કોઈપણ ફેડરલ નિયમનકારી કાયદા હેઠળ અધિકારોનો દાવો કરવા માટે, વાદીએ એ દર્શાવવું આવશ્યક છે કે (૧) તેને વાસ્તવમાં ઈજા થઈ છે, અને (૨) કે ફરિયાદી દ્વારા સુરક્ષિત કરવામાં આવતું હિત પ્રશ્નમાં રહેલા કાયદા દ્વારા સુરક્ષિત અથવા નિયમન કરવાના હિતોના ક્ષેત્રમાં દલીલ કરવા યોગ્ય છે. ફાઉસ્ટ વિ. ટ્રાન્સ-અમેરિકા કોર્પ., ડી.સી.કેલ., ૩૯૧ એફ. સપ્લી. ૩૧૨, ૩૧૪."

૨૭. બારમાં ઉઠાવવામાં આવેલા રિટ-અરજદારોના 'લોકસ સ્ટેન્ડી' અંગે નિર્ણય લેવા માટે, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સમય સમય પર આપવામાં આવેલા સંબંધિત ચુકાદાઓની નોંધ લેવી પણ યોગ્ય રહેશે, જેમાં રિટ જારી કરવાના સંદર્ભમાં 'વ્યથિત વ્યક્તિ' શબ્દનો અર્થ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે.

૨૮. વર્ષ ૧૯૬૧ માં, સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે, કલકત્તા ગેસ કંપની (પ્રોપ.) લિમિટેડ વિ. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૬૨ એસસી ૧૦૪૪ ની બાબતમાં, ઠરાવ્યું છે કે જે વ્યક્તિને અમલ કરવા માટે કાનૂની અધિકાર છે, તે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અરજી કરી શકે છે. રિપોર્ટનો ફકરો ૫ નીચે મુજબ જણાવે છે :

"૫. કલમ ૨૨૬ માં અરજી કરવા માટે હકદાર વ્યક્તિઓના વર્ગોનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું નથી; પરંતુ તે અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં ગર્ભિત છે કે જે રાહત માંગવામાં આવી છે તે કાનૂની અધિકારના અમલ માટે હોવી જોઈએ. અધિકારનું અસ્તિત્વ એ હાઈકોર્ટના કલમ ૨૨૬ હેઠળના અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગનો પાયો છે. કલમ ૨૨૬ હેઠળ જે કાનૂની અધિકારનો અમલ થઈ શકે છે તે કલમ ૩૨ ની જેમ, સામાન્ય રીતે અરજદારનો પોતાનો અધિકાર હોવો જોઈએ જે આવા અધિકારના ઉલ્લંઘનની ફરિયાદ કરે છે અને

રાહત માટે કોર્ટનો સંપર્ક કરે છે. કલમ ૨૨૬ હેઠળ જે અધિકારનો અમલ થઈ શકે છે તે સામાન્ય રીતે અરજદારનો પોતાનો વ્યક્તિગત અથવા વ્યક્તિગત અધિકાર પણ હોવો જોઈએ, જોકે હેબિયસ કોર્પસ અથવા ક્વો વોરંટો જેવી કેટલીક રિટના કિસ્સામાં આ નિયમને હળવો કરવો અથવા તેમાં સુધારો કરવો પડી શકે છે

૫ એઆઈઆર ૧૯૬૨ એસસી ૧૦૪૪ ડબલ્યુ.પી. (એસ)એન ૦.૩૭૧૪/૨૦૧૫."

૨૯. સાઈડબોથમ, રી, એક્સ પી સાઈડબોથમ, (૧૮૮૦)૧૪ સીએચ ડી ૪૫૮ માં, જેમ્સ, એલજે દ્વારા અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"પરંતુ, "વ્યથિત વ્યક્તિ" શબ્દોનો વાસ્તવમાં એવો માણસ અર્થ નથી થતો જે એવા લાભથી નિરાશ થયો હોય જે તેને પ્રાપ્ત થઈ શક્યો હોત જો અન્ય કોઈ આદેશ કરવામાં આવ્યો હોત. "વ્યથિત વ્યક્તિ" એવો માણસ હોવો જોઈએ જેણે કાનૂની ફરિયાદ સહન કરી હોય, એવો માણસ જેની સામે કોઈ નિર્ણય સંભળાવવામાં આવ્યો હોય, જેણે તેને ખોટી રીતે કોઈ વસ્તુથી વંચિત રાખ્યો હોય અથવા તેને ખોટી રીતે કોઈ વસ્તુનો ઇનકાર કર્યો હોય, અથવા તેના કોઈ વસ્તુ પરના ટાઈટલને ખોટી રીતે અસર કરી હોય."

૩૦. ઉપરોક્ત ફરિયાદને થમ્મના વિ. કે. વીરા રેડ્ડી અને અન્ય, (૧૯૮૦)૪ એસસીસી ૬૨ અને શોભા સુરેશ જુમાની વિ. એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ, ફોરફિટેડ પ્રોપર્ટી અને અન્ય, (૨૦૦૧)૫ એસસીસી ૭૫૫ ની બાબતમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા મંજૂરી સાથે આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.

૩૧. ગણે વેંકટેશ્વર રાવ વિ. ગવર્નમેન્ટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૬૬ એસસી ૮૨૮ ની બાબતમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે સામાન્ય રીતે, જે વ્યક્તિ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ રાહત માંગે છે તેને વિષય-વસ્તુમાં વ્યક્તિગત અધિકાર હોવો જોઈએ અને "સામાન્ય રીતે" (૦ આરડી|એનએઆર||વાય) શબ્દમાં એવી વ્યક્તિનો સમાવેશ થાય છે જે સત્તાધિકારીના કોઈ કાર્ય અથવા અવગણના દ્વારા પ્રતિકૂળ રીતે અસર પામી હોય. તેઓએ ફરિયાદ ૮ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"... તે સિવાય, અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં, જેમ કે "સામાન્ય રીતે" અભિવ્યક્તિ દર્શાવે છે, જે વ્યક્તિ સત્તાધિકારીના કાર્ય અથવા અવગણના દ્વારા પ્રતિકૂળ રીતે અસર પામી હોય તે રિટ દાખલ કરી શકે છે ભલે તેને તેના વિષય-વસ્તુમાં કોઈ માલિકી અથવા વિશ્વાસપાત્ર હિત ન હોય."

૩૨. બાર કાઉન્સિલ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિ. એમ.વી. દાભોલકર અને અન્ય, (૧૯૭૫)૨ એસસીસી ૭૦૨ ની બાબતમાં, બંધારણીય બેંચમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે "વ્યથિત વ્યક્તિ" ના અર્થ પર વિચાર કર્યો અને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"૨૮. "વ્યથિત વ્યક્તિ" શબ્દોનો અર્થ કાયદાના સંદર્ભ અનુસાર બદલાઈ શકે છે. એક અર્થ એ છે કે જો કોઈ નિર્ણય કોઈ વ્યક્તિ માટે ભૌતિક રીતે પ્રતિકૂળ હોય તો તેને તે નિર્ણયથી વ્યથિત માનવામાં આવશે. સામાન્ય રીતે, કોઈ વ્યક્તિને "વ્યથિત વ્યક્તિ" બનાવવા માટે એ સ્થાપિત કરવું જરૂરી છે કે તેને એવી કોઈ વસ્તુથી નકારવામાં આવ્યો છે અથવા વંચિત રાખવામાં આવ્યો છે જેના માટે તે કાયદેસર રીતે હકદાર છે. ફરીથી કોઈ વ્યક્તિ વ્યથિત થાય છે જો તેના પર કાનૂની બોજો લાદવામાં આવે. ખાનગી કાનૂની અધિકારોના રક્ષણ માટે ઉપાયો પૂરા પાડતા અમુક કાયદાઓમાં કેટલીકવાર "વ્યથિત વ્યક્તિ" શબ્દોનો પ્રતિબંધિત અર્થ આપવામાં આવે છે. પ્રતિબંધિત અર્થમાં કાનૂની અધિકારોનો ઇનકાર અથવા વંચિતતા જરૂરી છે. એવા કાયદાઓની પૃષ્ઠભૂમિમાં વધુ ઉદાર અભિગમની જરૂર છે જે મિલકતના અધિકારો સાથે વ્યવહાર કરતા નથી પરંતુ વ્યાવસાયિક આચરણ અને નૈતિકતા સાથે વ્યવહાર કરે છે. એડવોકેટ્સ એક્ટ હેઠળ બાર

કાઉન્સિલની ભૂમિકા વ્યાવસાયિક નીતિશાસ્ત્રમાં વાલીની ભૂમિકા સાથે તુલનાત્મક છે. અધિનિયમની કલમ ૩૭ અને ૩૮ માં "વ્યથિત વ્યક્તિઓ" શબ્દોનો વ્યાપક અર્થ છે અને તેને કાનૂની અધિકારો અથવા બોજો અથવા નાણાકીય હિતોના કબજા અથવા ઇનકારના પ્રતિબંધિત અર્થઘટનને આધીન ન કરવા જોઈએ. કસોટી એ છે કે શું "વ્યથિત વ્યક્તિ" શબ્દોમાં "એવી વ્યક્તિનો સમાવેશ થાય છે જેને વાસ્તવિક ફરિયાદ છે કારણ કે એક આદેશ કરવામાં આવ્યો છે જે તેના હિતોને પ્રતિકૂળ અસર કરે છે". તેથી, એ શોધવાનું રહે છે કે શું બાર કાઉન્સિલને વ્યાવસાયિક આચરણ અને શિષ્ટાચારને અસર કરતા આદેશ અથવા નિર્ણયના સંદર્ભમાં કોઈ ફરિયાદ છે."

૩૩. તેવી જ રીતે, જસભાઈ મોતીભાઈ દેસાઈ વિ. રોશન કુમાર, હાજી બશીર અહેમદ અને અન્ય, (૧૯૭૬)૧ એસસીસી ૬૭૧ ની બાબતમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે (બંધારણીય બેંચ) ઠરાવ્યું છે કે સર્ટીઓરારીની રિટ જાળવી રાખવા માટે, અરજદારને સત્તાધિકારીના કાર્ય અથવા અવગણના દ્વારા પ્રતિકૂળ અસર થયેલી હોવી જોઈએ અને અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં, નિયમને હળવો કરી શકાય છે, અને કાયદો નીચે મુજબ નિર્ધારિત કર્યો:

"૩૪. આ કોર્ટે સંખ્યાબંધ નિર્ણયોમાં એવું નિર્ધારિત કર્યું છે કે કલમ ૨૨૬ હેઠળ અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે લોકસ સ્ટેન્ડી ધરાવવા માટે, અરજદાર સામાન્ય રીતે એવો હોવો જોઈએ જેનો અરજીના વિષયવસ્તુમાં વ્યક્તિગત અધિકાર હોય, જોકે હેબિયસ કોર્પસ અથવા ક્વો વોરંટો જેવી કેટલીક રિટના કિસ્સામાં આ નિયમ હળવો કરવામાં આવે છે અથવા તેમાં ફેરફાર કરવામાં આવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સામાન્ય નિયમ તરીકે, અરજદારોમાં રહેલા અમુક કાનૂની અધિકારનું ઉલ્લંઘન અથવા અમુક કાનૂની હિતને પૂર્વગ્રહ તેને બાબતમાં લોકસ સ્ટેન્ડી આપવા માટે જરૂરી છે. (જુઓ સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા વિ. મદન ગોપાલ રંગટા; કલકત્તા ગેસ કું. વિ. સ્ટેટ ઓફ ડબલ્યુ.બી.; રામ ઉમેશ્વરી સુથુ વિ. મેમ્બર, બોર્ડ ઓફ રેવન્યુ, ઓરિસ્સા; ગહ્લે વેંકટેશ્વર રાવ વિ. ગવર્નમેન્ટ ઓફ એ.પી.; સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા વિ. રાજાસાહેબ ચંદનમલ; ડો. સત્યનારાયણ સિંહા વિ. મેસર્સ એસ. લાલ એન્ડ કું.)

૩૫. "સામાન્ય રીતે" અભિવ્યક્તિ દર્શાવે છે કે આ કોઈ કઠોર નિયમ નથી. તે એવા કિસ્સાઓનો સમાવેશ કરવા માટે પૂરતો લવચીક છે જ્યાં અરજદારને સત્તાધિકારીના કાર્ય અથવા

અવગણના દ્વારા પ્રતિકૂળ રીતે અસર થઈ હોય, ભલે તેને વિષયવસ્તુમાં કોઈ માલિકી અથવા વિશ્વાસપાત્ર હિત ન હોય. તે સિવાય, અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં પણ અજાણી વ્યક્તિ અથવા એવી વ્યક્તિ કે જે સત્તાધિકારી સમક્ષની કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર ન હતી, પરંતુ કાર્યવાહીના વિષયવસ્તુમાં નોંધપાત્ર અને વાસ્તવિક હિત ધરાવે છે તે આ નિયમ હેઠળ આવરી લેવામાં આવશે. ઉપર નોંધેલ અંગ્રેજી કેસોમાં દર્શાવેલ સિદ્ધાંતો તેની સાથે અસંગત નથી.

૩૭. તે જોવામાં આવશે કે સર્ટીફિકેટોની રિટ માટે અરજી કરવા માટે લોકસ સ્ટેન્ડીના સંદર્ભમાં, અરજદાર સામાન્ય રીતે આમાંથી કોઈપણ શ્રેણીમાં આવી શકે છે: (i) 'વ્યથિત વ્યક્તિ'; (ii) 'અજાણી વ્યક્તિ' ; (iii) વ્યસ્ત વ્યક્તિ અથવા દખલ કરનાર વ્યક્તિ . છેલ્લી શ્રેણીના લોકો પ્રથમ બે શ્રેણીઓમાં આવતા લોકોથી સરળતાથી અલગ પાડી શકાય છે. આવા લોકો એવી બાબતોમાં દખલ કરે છે જે તેમની ચિંતાની નથી. તેઓ ન્યાય માટે લડવૈયાઓ હોવાનો ડોળ કરે છે. તેઓ પ્રો બોનો પબ્લિકો ના નામે કામ કરવાનો ડોળ કરે છે, જોકે તેમને લોકોના અથવા તેમના પોતાના રક્ષણ માટે કોઈ હિત હોતું નથી. તેઓ કાં તો આદતથી મજબૂર થઈને અથવા ખોટા હેતુઓથી ન્યાયિક પ્રક્રિયામાં

દખલગીરી કરવાના શોખમાં વ્યસ્ત રહે છે. ઘણીવાર, તેઓ કુખ્યાતિ અથવા સસ્તી લોકપ્રિયતા મેળવવાની ઈચ્છાથી પ્રેરાયેલા હોય છે; જ્યારે આ શ્રેણીમાં કેટલાક અરજદારોનો ગુપ્ત હેતુ વહીવટીતંત્રના કામમાં અડચણ ઉભી કરવા સિવાય બીજું કંઈ હોઈ શકે નહીં. હાઈકોર્ટે શરૂઆતમાં જ આવા વ્યસ્ત લોકોની અરજીઓ ફગાવી દેવી જોઈએ.

૪૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં, તે સ્પષ્ટ છે કે અપીલકર્તાને કાનૂની અધિકારનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો નથી અથવા તેનાથી વંચિત રાખવામાં આવ્યો નથી. કાયદેસર રીતે સંરક્ષિત કોઈ હિતને તેને કોઈ ઈજા થઈ નથી. હકીકતમાં, આક્ષેપિત આદેશ તેની વિરુદ્ધના નિર્ણય તરીકે કામ કરતો નથી, તેનાથી પણ ઓછું તે કોઈ વસ્તુ પરના તેના ટાઈટલને ખોટી રીતે અસર કરતું નથી. તેને કાનૂની ગુકસાન પહોંચાડવામાં આવ્યું નથી. તેણે કોઈ કાનૂની ફરિયાદ સહન કરી નથી. ન્યાયી દાવા માટે તેની પાસે કોઈ કાનૂની આધાર નથી. તેથી તે 'વ્યથિત વ્યક્તિ' નથી અને નો-ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મંજૂર કરવાને પડકારવા માટે તેની પાસે કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી નથી.

૪૯. એ સાચું છે કે અંતિમ વિશ્લેષણમાં, સામાન્ય રીતે કલમ ૨૨૬ હેઠળ અને ખાસ કરીને સર્ટીઓરારી હેઠળનું અધિકારક્ષેત્ર વિવેકાધીન છે. પરંતુ ભારત જેવા દેશમાં જ્યાં હાઈકોર્ટમાં હજારો રિટ અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવે છે, જેમાંની ઘણી વ્યર્થ હોય છે, આ અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે અરજદારની સ્થિતિની શરૂઆતમાં સખત ખાતરી કરવી આવશ્યક છે. અમારા દ્વારા દર્શાવેલ વ્યાપક માર્ગદર્શિકા, પ્રથાના અન્ય સુસ્થાપિત સ્વ-નિર્મિત નિયમો, જેમ કે વૈકલ્પિક ઉપાયની ઉપલબ્ધતા, અરજદારનું આચરણ વગેરે સાથે જોડાયેલી, જાહેર સમય અને નાણાંની બચત સાથે પ્રારંભિક તબક્કે મોટી સંખ્યામાં રિટ અરજીઓ દૂર કરવામાં અદાલતોને ઘણી મદદ કરી શકે છે.

૫૦. જ્યારે પ્રોફુસ્ટીયન અભિગમ ટાળવો જોઈએ, એક નિયમ તરીકે, કોર્ટે 'અજાણી વ્યક્તિ' ના કહેવાથી દખલ કરવી જોઈએ નહીં સિવાય કે ત્યાં અપવાદરૂપ સંજોગો હોય જેમાં ન્યાયની ગંભીર કસુવાવડ સામેલ હોય અને તેની જાહેર હિતો પર પ્રતિકૂળ અસર પડતી હોય. એમ ધારીએ કે અપીલકર્તા 'અજાણી વ્યક્તિ' છે, અને

કોઈ વ્યસ્ત વ્યક્તિ નથી, તો પણ, વર્તમાન કેસમાં એવા કોઈ અપવાદરૂપ સંજોગો નથી જે તેના કહેવાથી સર્ટીઓરાની રિટ જારી કરવાને યોગ્ય ઠેરવશે. તેનાથી વિપરીત, તેની તરફેણમાં આ વિવેકાધીન સત્તાઓના ઉપયોગનું પરિણામ, સંતુલન પર, જાહેર નીતિની વિરુદ્ધ હશે. તે આ વ્યવસાયમાં તંદુરસ્ત સ્પર્ધાને દૂર કરશે જે વ્યાવસાયિક નૈતિકતા વધારવા માટે ખૂબ જ જરૂરી છે; તે શહેરમાં સિનેમા વ્યવસાય પર અપીલકર્તાના એકાધિકારને કાયમી બનાવવા તરફ દોરી જશે; અને સૌથી ઉપર, તે વાસ્તવમાં, પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ અને ૨ ના મૂળભૂત અધિકારોને ગંભીર રીતે નુકસાન પહોંચાડશે, જે તેમની પાસે બંધારણની કલમ ૧૯(૧) (જી) હેઠળ કાયદા દ્વારા લાદવામાં આવેલા 'વાજબી પ્રતિબંધો' ને આધીન વેપાર અથવા વ્યવસાય ચાલુ રાખવા માટે છે."

૩૪. ડો. ઉમાકાંત સરન વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર, (૧૯૭૩)૧ એસસીસી ૪૮૫ ની બાબતમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે જે નિમણૂક માટે પોતે લાયક નથી તે નિમણૂકને પડકારી શકે નહીં. અહેવાલ નીચે મુજબ જણાવે છે :

"૧૦. ડો. સરન, જેઓ તે સમયે નિમણૂક માટે વિચારણા માટે પાત્ર ન હતા, તેમને નિમણૂકો પર પ્રશ્ન ઉઠાવવાનો કોઈ અધિકાર નહોતો કારણ કે તેઓ વ્યથિત ન હતા.

૧૫. આથી, એ નિષ્કર્ષ પર આવશે કે જ્યારે પ્રતિવાદીઓ ૫ અને ૬ માર્ચ ૩૧, ૧૯૬૫ ના રોજ લેક્ચરર તરીકે નિમણૂક માટે પાત્ર હતા ત્યારે અપીલકર્તા ન હતા અને, તેથી, તેમણે દાવો કરેલી રાહત હેતુ માટે તેમને વ્યથિત ગણી શકાય નહીં."

૩૫. ડી. નાગરાજ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ કલોર્નિડ અને અન્ય, (૧૯૭૭)૨ એસસીસી ૧૪૮ ની બાબતમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કરનાર અરજદાર પાસે અધિકાર હોવો જોઈએ. અહેવાલ નીચે મુજબ જણાવે છે:

"૭. એ સારી રીતે સ્થાપિત છે કે જોકે બંધારણની કલમ ૨૨૬ સ્પષ્ટપણે તેના હેઠળ અરજી કરવા માટે હકદાર વ્યક્તિઓના વર્ગોનું વર્ણન કરતી નથી, ઉક્ત કલમ હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગ માટે અધિકારનું અસ્તિત્વ ગર્ભિત છે. એ પણ સુસ્થાપિત છે કે જે વ્યક્તિ ફરિયાદ કરેલા ભેદભાવથી વ્યથિત નથી તે રિટ અરજી જાળવી શકતો નથી....."

૩૬. તેવી જ રીતે, ડૉ. એન.સી. સિંઘલ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૮૦ એસસી ૧૨૫૫ ની બાબતમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ફકરા ૨૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"૨૧. પ્રતિવાદીઓ જ થી ૨૪ ની બઢતી માટેના પડકારની ગુણદોષ પર તપાસ કર્યા પછી, એ સ્પષ્ટ થવું જોઈએ કે અપીલકર્તા તેમની બઢતી પર પ્રશ્ન ઉઠાવવા માટે સૌથી ઓછો લાયક છે. તેમાંના દરેકને ઓફથેલ્મોલોજી સિવાયની અન્ય વિશેષતામાં સુપરટાઈમ ગ્રેડ II માં પોસ્ટ પર બઢતી આપવામાં આવી હતી અને અપીલકર્તા સ્વીકાર્ય રીતે આમાંની કોઈપણ પોસ્ટ માટે લાયક નહોતા. જો તેમની બઢતી રદ કરવામાં આવે તો પણ અપીલકર્તાને તેમના દ્વારા ખાલી કરવામાં આવેલી કોઈપણ પોસ્ટ મળશે નહીં."

૩૭. તેવી જ રીતે, સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા વિ. યોગેન્દ્ર કુમાર શ્રીવાસ્તવ અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૮૭ એસસી ૧૩૯૯ ની બાબતમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાની દરખાસ્ત સમાન છે, જે ફકરા ૨૭ માં નીચે મુજબ જણાવે છે:

"૨૭. તદુપરાંત, બેંક વતી કરવામાં આવેલી દલીલમાં થોડું વજન છે કે પ્રોબેશનરી/ટ્રેની ઓફિસરો જુનિયર મેનેજમેન્ટ ગ્રેડમાં ન

હોવાથી જે અલગ કેડર છે, તેમની પાસે 'ભૂતપૂર્વ ઓફિસર્સ ગ્રેડ-1 અને ઓફિસર્સ ગ્રેડ-II ધરાવતા જુનિયર મેનેજમેન્ટ ગ્રેડના અધિકારીઓ, જેઓ ઓક્ટોબર ૧, ૧૯૭૯ પહેલા બેંકની નોકરીમાં હતા, તેમને આપવામાં આવેલા કોઈપણ લાભને પડકારવા માટે કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી નથી."

૩૮. આર.કે. જૈન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૯૩ એસસી ૧૭૬૯ ની બાબતમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ફરીથી ઠરાવ્યું છે કે અપમાનજનક કાર્યવાહી પર ફક્ત બિન-નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિ દ્વારા જ પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય છે અને બિન-નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિને જ વ્યથિત વ્યક્તિ ગણી શકાય, અને ફક્ત ૭૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"૭૪. સેવા ન્યાયશાસ્ત્ર માં એ સ્થાપિત કાયદો છે કે અપમાનજનક કાર્યવાહીની કાયદેસરતા પર આક્રમણ કરવાનું વ્યથિત વ્યક્તિ એટલે કે બિન-નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિ માટે છે. કાર્યવાહીની કાયદેસરતા અથવા યોગ્યતા પર ચર્ચા કરવા માટે તૃતીય પક્ષને કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી નથી. જાહેર ભાવના ધરાવતા વ્યક્તિ એવા અરજદારના કહેવાથી માત્ર જાહેર કાયદાની ઘોષણા કરવામાં આવશે."

૩૯. ઉત્કલ યુનિવર્સિટી, વગેરે વિ. ડો. નૃસિંઘ ચરણ સારંગી અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૯૯ એસસી ૯૪૩ ની બાબતમાં, જસભાઈ મોતીભાઈ દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ની બાબત પર આધાર રાખીને, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે, રિટ અરજદાર એવી વ્યક્તિ હોવી જોઈએ કે જેને કાનૂની નુકસાન થયું હોય અને દખલ કરનાર વ્યક્તિ રિટ અરજી જાળવી શકે નહીં, અને ફક્ત ૮ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"૮. આ સંદર્ભમાં રિટ અરજી દાખલ કરવા માટે પ્રથમ પ્રતિવાદીના લોકસ સ્ટેન્ડી અંગે યુનિવર્સિટીની રજૂઆત પર પણ વિચાર થવો જોઈએ. યુનિવર્સિટીએ યોગ્ય રીતે ધ્યાન દોર્યું છે કે મૂળ રિટ અરજીમાં મૂળ અરજદાર/વર્તમાન પ્રથમ પ્રતિવાદીને કોઈ કાનૂની નુકસાન થયાનું દર્શાવવામાં આવ્યું નથી, કારણ કે એવા નિષ્કર્ષ પર આવવાનું કોઈ કારણ નથી કે જો રિટ અરજીમાંની તેમની તમામ દલીલો સ્વીકારવામાં આવી હોત તો પણ તેમની પસંદગી થઈ હોત. યુનિવર્સિટીએ જસભાઈ મોતીભાઈ દેસાઈ વિ. રોશન કુમાર, હાજી બશીર અહેમદ, રિપોર્ટ (૧૯૭૬) ૩ એસસીઆર ૫૮ ના પાના ૭૧ પર: (એઆઈઆર ૧૯૭૬ એસસી ૫૭૮ ના પાના ૫૮૬ પર) માં આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે તે દર્શાવવા

માટે કે પ્રથમ પ્રતિવાદી વ્યથિત વ્યક્તિ કરતાં દખલ કરનાર વ્યક્તિ ની સ્થિતિમાં વધુ છે. આ દલીલમાં પણ ઘણું વજન છે."

૪૦. વિનોય કુમાર વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય, (૨૦૦૧)૪ એસસીસી ૭૩૪ ની બાબતમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે સર્ટીઓરારીની રિટનો દાવો વ્યથિત વ્યક્તિ દ્વારા થવો જોઈએ અને તૃતીય પક્ષને કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા સહન કરેલ કાનૂની ખોટું અથવા નુકસાનનો આક્ષેપ કરતી રિટ અરજી દાખલ કરવા માટે કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી નથી સિવાય કે તે કવો વોરંટો અથવા હેબિયસ કોર્પસની રિટ હોય અથવા તે પી.આઈ.એલ હોય, અને ફક્ત ૨ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૨. સામાન્ય રીતે કહીએ તો, કોઈ વ્યક્તિને રિટ અરજી દાખલ કરવા માટે કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી રહેશે નહીં જો તે આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે પ્રભાવિત ન થાય અથવા તેના મૂળભૂત અધિકારો પર સીધો કે નોંધપાત્ર હુમલો ન થયો હોય અથવા આવા અધિકારો પર હુમલો થવાનો કોઈ નિકટવર્તી ભય ન હોય અથવા લાગુ નિયમોને અવગણીને તેના પ્રાપ્ત હિતોનું ઉલ્લંઘન થયું ન હોય. બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ રાહત એ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરનાર વ્યક્તિની તરફેણમાં અધિકારના અસ્તિત્વ પર આધારિત

છે. સામાન્ય નિયમનો અપવાદ માત્ર એવા કિસ્સાઓમાં છે કે જ્યાં અરજી કરાયેલ રિટ હેબિયસ કોર્પસ અથવા ક્વો વોરંટોની રિટ હોય અથવા જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવી હોય. તે વિવેકની બાબત છે, કે કોર્ટ રિટ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગને એવા કિસ્સાઓ પૂરતો મર્યાદિત રાખે છે કે જ્યાં કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિને કાનૂની ખોટું કે કાનૂની નુકસાન પહોંચ્યું હોય અથવા તેના મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન થયું હોય, અને તૃતીય પક્ષના કહેવાથી વ્યક્તિગત ખોટા કે નુકસાનના કિસ્સાઓને મનોરંજન ન કરે જ્યાં અસરકારક કાનૂની સહાય સંસ્થા હોય જે આવા કિસ્સાઓની કાળજી લઈ શકે. જાહેર હિતમાં દાખલ કરાયેલા કેસોમાં પણ, કોર્ટ તૃતીય પક્ષના કહેવાથી રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ ત્યારે જ કરી શકે છે જ્યારે એવું દર્શાવવામાં આવે કે કાનૂની ખોટું અથવા કાનૂની નુકસાન અથવા ગેરકાયદેસર બોજો લાદવાનો ભય છે અને આવી વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓનો વર્ગ ગરીબી, લાચારી અથવા અક્ષમતા અથવા સામાજિક કે આર્થિક રીતે પછાત સ્થિતિને કારણે રાહત માટે કોર્ટનો સંપર્ક કરવામાં અસમર્થ છે."

૪૧. બી. શ્રીનિવાસ રેડ્ડી વિ. કર્ણાટક અર્બન વોટર સપ્લાય એન્ડ ડ્રેનેજ બોર્ડ એમ્પ્લોયઝ એસોસિએશન અને અન્ય, એઆઈઆર ૨૦૦૬ એસસી ૩૧૦૬ ની

બાબતમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે સેવા ન્યાયશાસ્ત્રમાં એ સ્થાપિત કાયદો છે કે કાર્યવાહીની કાયદેસરતા અથવા યોગ્યતા પર આક્રમણ કરવાનું વ્યથિત વ્યક્તિ એટલે કે બિન-નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિ માટે છે અને કાર્યવાહીની કાયદેસરતા અથવા યોગ્યતા પર ચર્ચા કરવા માટે તૃતીય પક્ષને કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી નથી અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"૪૯. નિર્ણયોની શ્રેણી દ્વારા તે સ્થાપિત કાયદો છે કે કોર્ટ નિમણૂક કરવામાં આવનાર વ્યક્તિની પસંદગીમાં સરકારના ડહાપણ પર ચુકાદો આપી શકતી નથી જ્યાં સુધી પસંદ કરેલ વ્યક્તિ નિર્ધારિત લાયકાત ધરાવે છે અને અન્યથા નિમણૂક માટે પાત્ર છે. આ કોર્ટે આર.કે. જૈન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, (૧૯૯૩) ૪ એસસીસી ૧૧૯ માં ઠરાવ્યું હતું કે ઉમેદવારોની તુલનાત્મક યોગ્યતાઓનું મૂલ્યાંકન જાહેર હિતની અરજીમાં કરી શકાય નહીં અને માત્ર વ્યથિત વ્યક્તિ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીમાં, તે ધ્યાનમાં લેવા માટે ખુલ્લું હોઈ શકે છે. એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સેવા ન્યાયશાસ્ત્રમાં એ સ્થાપિત કાયદો છે કે કાર્યવાહીની કાયદેસરતા અથવા યોગ્યતા પર આક્રમણ કરવાનું વ્યથિત વ્યક્તિ એટલે કે બિન-નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિ માટે છે અને કાર્યવાહીની કાયદેસરતા અથવા યોગ્યતા પર ચર્ચા કરવા માટે તૃતીય પક્ષને કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી નથી.

૭૫. વર્તમાન કેસમાં હાઈકોર્ટ સર્ટીઓરારી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી ન હતી. સર્ટીઓરારી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ માત્ર એવા વ્યક્તિના કહેવાથી જ થઈ શકે છે જે પોસ્ટ માટે લાયક હોય અને જે પોસ્ટ માટે ઉમેદવાર હોય. આ કોર્ટે ડો. ઉમાકાંત સરન વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર, (૧૯૭૩) ૧ એસસીસી ૪૮૫ માં ઠરાવ્યું હતું કે નિમણૂકને એવા વ્યક્તિ દ્વારા પડકારી શકાય નહીં જે પોતે નિમણૂક માટે લાયક નથી."

૪૨. સુપ્રીમ કોર્ટના ઉપરોક્ત ચુકાદાઓનો સારાંશ એ દર્શાવશે કે સામાન્ય રીતે જે વ્યક્તિ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ રાહત માંગે છે તેનો વિષય વસ્તુમાં વ્યક્તિગત અધિકાર હોવો જોઈએ અને 'સામાન્ય રીતે' શબ્દમાં એવા વ્યક્તિનો સમાવેશ થાય છે જે સત્તાધિકારીના કાર્ય અથવા અવગણના દ્વારા પ્રતિકૂળ અસર પામી હોય.

૪૩. ગણે વેંકટેશ્વર રાવ (ઉપરોક્ત) માં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું છે તેમ, અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં, જેમ કે 'સામાન્ય રીતે' અભિવ્યક્તિ દર્શાવે છે, જે વ્યક્તિ સત્તાધિકારીના કાર્ય અથવા અવગણના દ્વારા પ્રતિકૂળ રીતે અસર

પામી હોય તે રિટ દાખલ કરી શકે છે ભલે તેને વિષય વસ્તુમાં કોઈ માલિકી અથવા વિશ્વાસપાત્ર હિત ન હોય.

જજ. ૧૮ વર્ષના સમયગાળા પછી આ કોર્ટ માટે બે રિટ-અરજદારોને એ કહેવું વધારે પડતું હશે કે તેઓ ઘરે જાય કારણ કે તેમની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં આ અરજી જાળવવા માટે તેમની પાસે કોઈ અધિકાર નથી. પુનરાવર્તનના ભોગે, હું જણાવું છું કે આ અરજીની લગભગ ૧૪ વર્ષના સમયગાળા પછી જાહેર હિતની અરજી તરીકે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી. એક સરસ દિવસે, આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે તેને જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી તરીકે ગણવાનો ઇનકાર કર્યો કારણ કે, ડિવિઝન બેંચના જણાવ્યા મુજબ, બે રિટ-અરજદારો પણ જમીનમાં રસ ધરાવે છે. મને અરજીમાં એવું કંઈ મળતું નથી જેના આધારે એવું કહી શકાય કે બે રિટ-અરજદારો પ્રશ્નવાળી જમીન ખરીદવામાં રસ ધરાવે છે અથવા અમુક સમયે રસ ધરાવતા હતા. પ્રથમદર્શી રીતે, અરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનો પરથી એવું જણાય છે કે જે કહેવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે જો જમીનની ફાળવણી આવી મનસ્વી રીતે કરવામાં આવી હોત, તો રિટ-અરજદારો પણ તેના માટે અરજી કરી શક્યા હોત. આનો અર્થ એ નથી કે બે રિટ-અરજદારોને પ્રશ્નવાળી જમીનમાં સીધો રસ હતો.

૪૫. ભલે તે જે હોય, હું એવો મત લેવાનો પ્રસ્તાવ મૂકું છું કે અરજદારોને આ અરજી જાળવવાનો અધિકાર છે કારણ કે તેઓએ સમિતિના છેડે ઘણી ગેરકાયદેસરતાઓ અને સત્તાવાળાઓના ભાગે કાયદા મુજબ યોગ્ય પગલાં લેવામાં ગંભીર ચૂક અથવા બેદરકારી દર્શાવી છે. તેઓએ માર્કેટ વિસ્તારની માર્જિન જમીન ફાળવવા અને વેચવા અને પાર્કિંગના હેતુ માટે બનાવાયેલી માર્જિન જમીન પર કેટલીક ખાનગી વ્યક્તિઓને બાંધકામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં સમિતિના ભાગે મનસ્વી અને મનસ્વી કાર્યવાહી તરફ ધ્યાન દોર્યું છે. તેથી, ઉપર જણાવેલ સંજોગોમાં, હું આ અરજીની જાળવણીક્ષમતા અંગે ખાનગી પ્રતિવાદીઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી દેસાઈ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ પ્રારંભિક વાંધાને નકારી કાઢું છું.

૪૬. રિટ-અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી હૃદય બુચે નીચેની રજૂઆતો કરી હતી:

"કોઈપણ વિકાસમાં, 'માર્જિન જમીન' ખુદી રાખવી પડે છે. તમામ સંબંધિત સમયે, જમીન અને બાંધકામના વિકાસના સંબંધિત નિયમો ખાસ કરીને પ્લોટની ચારે બાજુ 'માર્જિન' છોડવાની જોગવાઈ કરે છે. આવી માર્જિન જમીનો હંમેશા ખુદી રાખવાની હોય છે. તેના બદલે, એપીએમસી એ ૪૩ વ્યક્તિઓને ૨,૫૩૭ ચો.મી.

‘માર્જિન જમીન’ નો નિકાલ કર્યો છે. વેચાણ/લીઝમાંથી, એપીએમસી દ્વારા મેળવેલ કુલ અવેજ માત્ર રૂ. ૨૦,૯૮,૭૮૮ છે.

સબ-માર્કેટ યાર્ડમાં વેચાયેલા ૪૩૦ ચો.મી. ના બે પ્લોટ વિશે વાત કરીએ તો, એપીએમસી ને રૂ. ૪,૩૦,૦૦૦/- ની કુલ રકમ મળી છે.

વર્ષ ૧૯૯૯-૨૦૦૦ માં બજાર કિંમત એપીએમસી દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ અવેજની રકમ કરતાં ઘણી વધારે હતી. ૭ પ્લોટના કિસ્સામાં રૂ. ૧૨૦૦ પ્રતિ ચો.મી., ૧ પ્લોટના કિસ્સામાં રૂ. ૧,૮૦૦ પ્રતિ ચો.મી. અને બાકીના પ્લોટના કિસ્સામાં રૂ. ૧,૦૦૦ પ્રતિ ચો.મી. ના દરે ફાળવણી કરવામાં આવી છે, જોકે બજાર કિંમત ઉક્ત કિંમત કરતાં ઓછામાં ઓછી ૫-૬ ગણી વધારે હતી. સંજોગો હેઠળ, એપીએમસી ને આવક પર પણ નુકસાન થયું છે, ખાસ કરીને કારણ કે એપીએમસી દ્વારા કોઈ જાહેર હરાજી કરવામાં આવી ન હતી.

આ કોર્ટે, ૧૫.૪.૨૦૦૯ ના રોજ, ડિરેક્ટર, એપીએમસી ને વર્ષ ૨૦૦૦ તેમજ ચાલુ વર્ષ માટે સરકારી મૂલ્યાંકનકર્તા મારફતે જમીનનું મૂલ્યાંકન કરાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. તદનુસાર, જિલ્લા જમીન મૂલ્યાંકન સમિતિનો અહેવાલ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. ઉક્ત સમિતિએ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે વર્ષ ૨૦૦૦ માં જમીનની કિંમત આશરે રૂ. ૧,૪૯૮.૧૭ પ્રતિ ચો.મી. હશે, જ્યારે વર્ષ ૨૦૦૯ માં જમીનની કિંમત રૂ. ૩,૩૭૧ પ્રતિ ચો.મી. હશે કારણ કે જમીનો માર્જિન જમીનો છે.

ઉક્ત રિપોર્ટ સામે અરજદાર દ્વારા વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો અને વિગતવાર વાંધો સબમિટ કરવામાં આવ્યો છે જે રેકૉર્ડ પર છે (પૃષ્ઠ-૪૨૮). એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે જમીન મૂલ્યાંકન સમિતિએ એ વાતની અવગણના કરી છે કે એપીએમસી એક વાણિજ્યિક વિસ્તાર છે અને વાણિજ્યિક વિસ્તારની બજાર કિંમત પર પહોંચવા માટે કોઈ એક ઉદાહરણને આધાર બનાવવામાં આવતો નથી. અરજદારે દર્શાવ્યું કે ઉક્ત વિસ્તારની સરેરાશ બજાર કિંમત રૂ. ૬,૦૦૦ પ્રતિ ચો.મી. થી રૂ. ૧૩,૦૨૫ પ્રતિ ચો.મી. ની રેન્જમાં હતી. તુલનાત્મક નિવેદન પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે (પૃષ્ઠ-૪૩૪). આમ, પ્રતિવાદી - કબજેદારોએ આ નામદાર કોર્ટ

દ્વારા પસાર કરાયેલા ૧૫.૪.૨૦૦૯ ના આદેશનો લાભ લેવાનો વિકલ્પ પસંદ કર્યો નથી.

આ મેટર પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ સિટીગેશન તરીકે પેન્ડિંગ રહી. માત્ર ૧૩.૧૧.૨૦૧૪ ના રોજ, ડિવિઝન બેન્ચે વિચાર્યું કે આ અરજી પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ સિટીગેશનના સ્વરૂપની નથી અને તેથી, તેને વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવશે.

સ્વીકાર્ય રીતે, મોટાભાગના કબજેદારો દ્વારા જમીનના પ્લોટ પર બાંધકામ કરવા માટે કોઈ પરવાનગી લેવામાં આવી નથી. પાટણ નગરપાલિકાના એફિડેવિટ (પૃષ્ઠ-૩૬૪) પરથી જોઈ શકાય છે તેમ, નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:-

"૩.૧ હું કહું છું કે પાટણ નગરપાલિકાને બાંધકામ માટેની પરવાનગી માટે પ્રતિવાદી નં. ૧૦, ૧૪ અને ૧૫ તરફથી અરજીઓ મળી હતી. હું કહું છું કે ઉક્ત પક્ષકારોએ ૨.૭.૨૦૦૧ સુધી માર્કેટ યાર્ડમાં તેમને ફાળવવામાં આવેલા પ્લોટ પર બાંધકામ કર્યું નથી...."

૩.૨ હું વધુમાં કહું છું કે નગરપાલિકાને જાણવા મળ્યું છે કે પ્રતિવાદી નં. ૮, ૯, ૧૧ અને ૧૩ એ નગરપાલિકા પાસેથી પરવાનગી મેળવ્યા વિના તેમના સંબંધિત પ્લોટ પર બાંધકામ કર્યું છે. તેથી નગરપાલિકાએ ગુજરાત મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટની કલમ ૧૫૫ હેઠળ અગ્રુક્રમે ૨૦૦૧ ના ક્રિમિનલ કેસ નં. ૨૦૮, ૨૦૦૧ ના ૨૦૯ અને ૨૦૦૧ ના ૨૦૭ અને ૨૦૦૧ ના ૮૬૪ દાખલ કરવાની જરૂર પડી....."

નગરપાલિકા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા ૩.૨.૨૦૦૯ ના વધુ એફિડેવિટમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ક્રિમિનલ કેસ સજામાં પરિણમ્યો છે કારણ કે કબજેદારોએ અપરાધ સ્વીકાર્યો હતો અને દંડ લાદવામાં આવ્યો હતો. નગરપાલિકા તરફથી સૌથી આઘાતજનક એફિડેવિટ ૨૪.૧૦.૨૦૧૮ ની છે. ઉક્ત એફિડેવિટ આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૪.૧૦.૨૦૧૮ ના આદેશના પાલનમાં દાખલ કરવામાં આવી છે. ઉક્ત એફિડેવિટમાં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે નગરપાલિકાએ ગુજરાત રેગ્યુલરાઇઝેશન ઓફ અનઓથોરાઇઝ્ડ ડેવલપમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ પ્રતિવાદી નં. ૮ તેમજ

પ્રતિવાદી નં. ૧૩ ના બાંધકામને નિયમિત કર્યું છે. આઘાતજનક રીતે, નગરપાલિકા એક પક્ષકાર રહી છે અને યથાસ્થિતિના આદેશ છતાં, નિયમિતકરણની આવી પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવી છે. કોઈપણ સંજોગોમાં, જીઆરUડીએ ની જોગવાઈઓ અધિનિયમની કલમ ૮ મુજબ એપીએમસી જમીન પર લાગુ પડશે નહીં. તે ખાસ પ્રદાન કરે છે કે જ્યાં સરકાર, સ્થાનિક સત્તામંડળ અથવા વૈધાનિક સંસ્થાની માલિકીની જમીન પર આવો વિકાસ કરવામાં આવ્યો હોય ત્યાં અનધિકૃત વિકાસને નિયમિત કરવામાં આવશે નહીં. સંજોગો હેઠળ, બાંધકામના સંબંધમાં પણ, ખુલ્લેઆમ ગેરકાયદેસરતાઓ છે અને મોટાભાગના કબજેદારોએ એપીએમસી તેમજ નગરપાલિકા પાસેથી પરવાનગી લીધા વિના બાંધકામ કર્યું છે."

૪૭. ખાનગી પ્રતિવાદીઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી દીપેન દેસાઈએ તેમની લેખિત રજૂઆતો દાખલ કરી છે. તે નીચે મુજબ છે:

"૧૬.૧ અરજદારોએ પ્રતિવાદી નં. ૮ થી ૧૫ ની તરફેણમાં કરાયેલી જમીનની ફાળવણી અને પરિણામી વેચાણ દસ્તાવેજને

પડકારતી વર્તમાન અરજી દાખલ કરી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજીની સુનાવણી દરમિયાન, એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૧૫.૦૪.૨૦૦૯ ના આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, શું જવાબ આપનાર પ્રતિવાદીઓ પ્રશ્નવાળી જમીનની વર્તમાન બજાર કિંમત ચૂકવવા સંમત છે જેથી ફાળવણી નિયમિત કરી શકાય.

૧૬.૨ આ સંદર્ભમાં, ઉપર જણાવેલ જવાબ આપનાર પ્રતિવાદીઓ નં. ૮, ૯, ૧૦, ૧૧, ૧૬, ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ તેમને ફાળવવામાં આવેલી સંબંધિત જમીનોની ફાળવણીને નિયમિત કરવા માટે પ્રશ્નવાળી જમીનની વર્તમાન બજાર કિંમત ચૂકવવા તૈયાર અને સંમત છે.

૧૬.૩ આ તબક્કે, એ જણાવવું અસ્થાને નહીં હોય કે જ્યાં સુધી પ્રતિવાદી નં. ૮ નો સંબંધ છે, પ્રશ્નવાળા પ્લોટ પર પ્રતિવાદી નં. ૮ દ્વારા કરવામાં આવેલ બાંધકામ પાટણ નગરપાલિકા દ્વારા ગુજરાત રેગ્યુલરાઇઝેશન ઓફ અનઓથોરાઇઝ્ડ ડેવલપમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ નિયમિત કરવામાં આવ્યું

હવું અને નગરપાલિકા દ્વારા ઇમ્પેક્ટ ફી (Imp એસીટી એફઈએસ) તરીકે નિર્દેશિત યોગ્ય રકમ પણ ચૂકવવામાં આવી છે અને બાંધકામ નગરપાલિકા દ્વારા નિયમિત કરવામાં આવ્યું છે. નગરપાલિકાના ઉક્ત આદેશને કોઈ પડકાર નથી.

૧૬.૪ તેથી, જ્યાં સુધી પ્રતિવાદી નં. ૮ ના બાંધકામનો સંબંધ છે, તેને નિયમિત કરવામાં આવ્યું છે.

૧૬.૫ જ્યાં સુધી અન્ય પ્રતિવાદીઓનો સંબંધ છે, તમામ પ્રતિવાદીઓએ બાંધકામ કર્યું નથી જોકે, જે પણ પ્રતિવાદીઓએ તેમને ફાળવવામાં આવેલા પ્લોટ પર બાંધકામ કર્યું છે તેઓએ માર્જિન જમીન પર કોઈ બાંધકામ કર્યું નથી. તેમ છતાં, બાંધકામની કાયદેસરતા અથવા મંજૂરી પછી બાંધકામ કરવામાં આવ્યું છે કે કેમ તે વર્તમાન અરજીનો વિષય નથી અને વર્તમાન અરજી માત્ર સંબંધિત પ્રતિવાદીઓને જમીનની ફાળવણી સાથે સંબંધિત છે. તેથી, વર્તમાન અરજીમાં બાંધકામના મુદ્દામાં જવું ન જોઈએ કારણ કે તે અરજીના વ્યાપની બહાર છે. મંજૂરી વગર કરેલા બાંધકામને તોડી પાડવા માટે કોઈ પ્રાર્થના નથી.

૧૬.૬ જ્યાં સુધી જમીનની ફાળવણીનો સંબંધ છે, જવાબ આપનાર પ્રતિવાદીઓએ વેચાણ અવેજ તરીકે માર્કેટ કમિટીને પ્રવર્તમાન જંત્રી કિંમત ચૂકવી હતી. તેથી, વેલ્યુઅર દ્વારા જમીનનું મૂલ્યાંકન કરાવ્યા પછી તે યોગ્ય વેચાણ અવેજ હતો. જોકે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, જે નામદાર કોર્ટનો અભિપ્રાય હોય કે જમીન ઓછી કિંમતે વેચવામાં/ફાળવવામાં આવી છે, તો જવાબ આપનાર પ્રતિવાદીઓ જમીનની આજની બજાર કિંમત ચૂકવવા તૈયાર અને સંમત છે. જોકે, તે જ સમયે, માર્કેટ કમિટીને એવો નિર્દેશ પણ આપી શકાય કે આવી બજાર કિંમતની ચુકવણી પર, ફાળવણી નિયમિત કરવામાં આવે અને સંબંધિત પ્રતિવાદીઓને સંબંધિત કાયદા હેઠળ પરવાનગી હોય તેવું બાંધકામ કરવાની પણ મંજૂરી આપવામાં આવે અને માર્કેટ કમિટી આવા બાંધકામ સામે વાંધો ઉઠાવશે નહીં અથવા આવા બાંધકામમાં કોઈ અડચણ ઉભી કરશે નહીં.

૧૬.૭ એ જણાવવું અસ્થાને નહીં હોય કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલ ઉપરોક્ત સંમતિ છેલ્લા ૧૮ વર્ષથી ચાલી રહેલા

વિવાદનો અંત લાવવા માટે છે અને તેથી, જવાબ આપનાર પ્રતિવાદીઓ અહીં જણાવેલ સંમતિ આપી રહ્યા છે અને તેમને ઉપલબ્ધ કાનૂની દલીલો ઉભી ન કરવાનું પસંદ કરી રહ્યા છે. જોકે, વર્તમાન સંમતિ ત્યારે જ માન્ય ગણાશે જો માર્કેટ કમિટી આ નામદાર કોર્ટ સમક્ષ સંમત થાય કે જો જવાબ આપનાર પ્રતિવાદીઓ વર્તમાન બજાર કિંમત ચૂકવે, તો તેમને જવાબ આપનાર પ્રતિવાદીઓની તરફેણમાં કરેલી ફાળવણીને નિયમિત કરવામાં કોઈ વાંધો રહેશે નહીં. જો માર્કેટ કમિટી પાછળ હટી જાય, તો જવાબ આપનાર પ્રતિવાદીઓ સંમતિ સાથે ચાલુ રહેશે નહીં."

૪૮. પ્રતિવાદી નં. ૧૩ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી અંશિન દેસાઈએ રજૂઆત કરી હતી કે તેમના અસીલ પ્રશ્નવાળી જમીનની બજાર કિંમત ચૂકવવા તૈયાર અને સંમત છે, એટલે કે ડી-નોટિફાઇડ 'નૂતન અંબિકા વેજીટેબલ માર્કેટ' ખાતે આવેલા પ્લોટ નં. ૬ થી ૧૧ જેનું કુલ માપ ૨૮૬ ચોરસ મીટર છે.

૪૯. પક્ષકારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી તપાસ્યા પછી, મારી વિચારણા માટે માત્ર એક જ પ્રશ્ન રહે છે કે,

શું પાર્કિંગના હેતુ માટે આરક્ષિત રાખવામાં આવેલી માર્જિન જમીન પર ખાનગી પ્રતિવાદીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા બાંધકામને તોડી પાડવા માટે યોગ્ય પગલાં લેવા જોઈએ, અને માળખાના વાંધાજનક ભાગને તોડી પાડ્યા પછી, ખાનગી પ્રતિવાદીઓને આજની તારીખ મુજબ બજાર કિંમત અનુસાર યોગ્ય કિંમત ચૂકવવાનું કહીને બાંધકામ સાથેની બાકીની જમીનને નિયમિત કરવી જોઈએ.

૫૦. હું એ હકીકતની નોંધ લઉં છું કે વર્ષ ૨૦૦૦ માં, જ્યારે આ મેટર પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશન તરીકે ચલાવવામાં આવી રહી હતી, ત્યારે આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ૨૬.૧૨.૨૦૦૦ ના રોજ ચથાસ્થિતિનો આદેશ પસાર કર્યો હતો અને ડિરેક્ટર ઓફ એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ રૂરલ ફાઇનાન્સ, ગુજરાત સરકારને ગેરકાયદેસર ટ્રાન્સફર અંગેનો પોતાનો રિપોર્ટ સબમિટ કરવાનો નિર્દેશ પણ આપ્યો હતો.

૫૧. ઉપર જણાવેલ આદેશના પાલનમાં, રજિસ્ટ્રારે પોતાનો રિપોર્ટ સબમિટ કર્યો, જે પેપર-બુકના પાના-૨૭૫ પર છે. ઉક્ત રિપોર્ટમાં સ્પષ્ટપણે નોંધવામાં આવ્યું છે કે પ્રશ્નવાળી જમીન માર્જિન જમીન તરીકે ખુલ્લી રાખવાની હતી. રિપોર્ટ આગળ દર્શાવે છે કે જમીનની ફાળવણી કોઈપણ જાહેર હરાજી વિના અથવા

કોઈપણ અપસેટ પ્રાઈસ નક્કી કર્યા વિના અને ટેન્ડર આમંત્રિત કર્યા વિના કરવામાં આવી હતી.

પર. રજિસ્ટ્રારના ઉપરોક્ત રિપોર્ટને આ કોર્ટ દ્વારા જોવામાં આવ્યો અને ૨૭.૦૨.૨૦૦૯ ના રોજ નીચેનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો :

"અમે બીજા પ્રતિવાદી-ડિરેક્ટર, એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટિંગ એન્ડ ફૂલ ફાઈનાન્સ, ગાંધીનગરના રિપોર્ટનો અભ્યાસ કર્યો છે. અમે એ નક્કી કરવાની સ્થિતિમાં નથી કે માર્કેટ કમિટીએ ૦૧.૧૧.૧૯૯૯ ના રોજ લીઝ ડીડ કરવામાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યું છે કે નહીં.

ફરિયાદ એ છે કે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને અનુસર્યા વિના લીઝ દ્વારા વિવિધ વ્યક્તિઓને પ્લોટ ફાળવવામાં આવ્યા હતા અને બાદમાં વેચાણ દસ્તાવેજો પણ કરવામાં આવ્યા હતા. રિપોર્ટમાં એવું જણાવાયું નથી કે કોઈ પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે કે નહીં.

બીજી તક તરીકે, અમને યોગ્ય લાગે છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ ને તપાસ કરવા માટે નિર્દેશ આપવો અને અમને જણાવવું કે શું માર્કેટ

કમિટીએ ૦૧.૧૧.૧૯૯૯ ના રોજ પ્રશ્નવાળું લીઝ ડીડ કરતા પહેલા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યું હતું.

૧૩.૦૩.૨૦૦૯ ના રોજ પોસ્ટ કરો."

૫૩. આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત આદેશના અનુસંધાનમાં, ડિરેક્ટર, એપીએમસી એ ૦૨.૦૪.૨૦૦૯ ની તારીખનું એફિડેવિટ ફાઈલ કર્યું [પેપર-બુકનું પાનું-૪૨૨]. ઉક્ત એફિડેવિટમાં, નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

"... ..

ઉપરોક્ત રિપોર્ટ પરથી, તે ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે કે માર્કેટ કમિટીએ તારીખ ૧.૧૧.૨૦૦૯ ના પ્રશ્નવાળા લીઝ ડીડ કરતા પહેલા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યું ન હતું."

તેમાં વધુમાં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:-

".....

એવું લાગે છે કે જમીનનું મૂલ્યાંકન સરકારી એજન્સી અથવા કોઈપણ માન્ય વેલ્યુઅર દ્વારા પાલન કરવામાં આવ્યું નથી. વધુમાં, રેકૉર્ડ પરથી એવું લાગે છે કે દર નક્કી કરતા પહેલા સંબંધિત

સત્તાધિકારી પાસેથી કોઈ પૂર્વ પરવાનગી મેળવવામાં આવી નથી.

૫૪. ૦૭.૦૩.૨૦૦૯ નો રિપોર્ટ [પેપર-બુકનું પાનું-૪૨૫] આગળ દર્શાવે છે કે જમીનની ફાળવણી માટે ઓફર આમંત્રિત કરતી કોઈ જાહેર નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી.

૫૫. એવું જણાય છે કે એપીએમસી દ્વારા વેચવામાં આવેલી પ્રશ્નવાળી જમીન નિર્વિવાદપણે માર્જિનની જમીન છે. એપીએમસી એ, તેના તારીખ ૨૬.૦૩.૨૦૧૦ ના એફિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયમાં, પેરા-૩.૪ માં નીચે મુજબ સ્વીકાર્યું છે:

"૩.૪ પેરા ૩.૪ ના સંદર્ભમાં, એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે રાજ્ય સરકારે પાટણને ૧ ઓક્ટોબર ૧૯૯૭ ના રોજ જિલ્લા મુખ્યાલય તરીકે જાહેર કર્યું હતું જ્યારે માર્કેટ કમિટીનો આ માર્જિન જમીન પ્લોટ-ધારકો અથવા સ્ટોલ-ધારકોને ફાળવવાનો નિર્ણય એપ્રિલ, ૧૯૯૭ માં લેવામાં આવ્યો હતો, તેથી, અનુગામી સંજોગોમાં ફેરફાર દ્વારા માર્કેટ કમિટીનો નિર્ણય રદબાતલ થશે નહીં....."

તેમાં પેરા ૩.૩૦ માં વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે:—

"૩.૩૦ અરજીના પેરા ૩૦ ના સંદર્ભમાં, એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ઉક્ત પરિપત્રો નવા સ્ટોલને લાગુ પડે છે જેનો નિકાલ માર્કેટ કમિટી દ્વારા કરવામાં આવનાર છે. તે વર્તમાન કેસમાં લાગુ થશે નહીં, કારણ કે ઉક્ત પરિપત્રોમાં કલ્પના કર્યા મુજબ કોઈપણ પ્લોટ અથવા સ્ટોલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો ન હતો. તેમાં કરાયેલી અન્ય દલીલો સાચી નથી અને તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે."

તેમાં પેરા ૩.૩૧ માં વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે:—

"૩.૩૧બી અરજીના પેરા ૩૧ ના આધાર (બી) ના સંદર્ભમાં, એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ખુદી રાખવામાં આવેલી માર્જિન જમીન પ્લોટ-ધારકો અને સ્ટોલ-ધારકોના કબજામાં હતી, તેથી, પ્લોટ-ધારકોના કબજામાં રહેલી જમીનમાંથી આવક મેળવવાના હેતુથી તેને લીઝ પર આપવાનું યોગ્ય માનવામાં આવ્યું હતું. એ વાતનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે કે માર્કેટ કમિટીએ આક્ષેપ મુજબ કોઈપણ નિયમો અથવા વિનિયમોનો ભંગ કર્યો છે...."

૫૬. આમ, એ સ્પષ્ટ છે કે માર્જિન જમીન પહેલા લીઝ દ્વારા ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી, અને ત્યારબાદ, વેચાણ દ્વારા. માર્જિન જમીન પાર્કિંગના હેતુ માટે બનાવાયેલ છે. વર્ષ ૧૯૯૫ માં સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલી સુધારેલી એન.એ. પરવાનગી મુજબ, એપીએમસી, પાટણનો કુલ વિસ્તાર ૧,૨૭,૪૯૬.૩૧ ચોરસ મીટર હતો. ૩૯,૮૬૦.૦૦ ચોરસ મીટર પર બાંધકામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે. બાકીના ૮૭,૬૩૬.૩૧ ચોરસ મીટર વિસ્તારમાંથી, ૮,૫૦૫.૭૦ ચોરસ મીટરનો વિસ્તાર 'પાર્કિંગ' માટે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. બાકીનો ૭૯,૧૩૦.૬૧ ચોરસ મીટરનો વિસ્તાર આંતરિક રસ્તાઓ અને માર્જિન માટે આરક્ષિત રાખવાનો છે.

૫૭. મારો એવો મત છે કે આ કેસની હકીકતો સ્પષ્ટ છે અને દિવસના અજવાળા જેવી સ્પષ્ટ છે. જો સીધી રીતે નહિ, તો આડકતરી રીતે ખાનગી પ્રતિવાદીઓએ સ્વીકાર્યું છે કે પાર્કિંગના હેતુ માટે આરક્ષિત માર્જિન જમીન પર તેમના દ્વારા બાંધકામ કરવામાં આવ્યું છે. તેઓએ આ કોર્ટ સમક્ષ આગ્રહભરી અપીલ કરી છે કે આજની તારીખે પ્રવર્તતી જમીનની બજાર કિંમત જમા કરવાનું કહીને બાંધકામ નિયમિત કરવામાં આવે. કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા માર્જિન જમીન પર કરવામાં આવેલા બાંધકામને નિયમિત કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી. માર્જિન જમીન પાર્કિંગ વગેરે હેતુ માટે બનાવાયેલ છે. આ કોર્ટ જે પ્રથમ અને સૌથી મહત્વની બાબતને નામંજૂર કરે છે તે છે ખાનગી પ્રતિવાદીઓની તરફેણમાં કરવામાં આવેલી

ફાળવણીની રીત. તે ખૂબ જ આઘાતજનક છે કે કમિટી જમીન વેચવાનું નક્કી કરે છે જે માર્કેટ વિસ્તારનો એક ભાગ છે. કમિટી પાસે તે ગેરકાયદેસર છે તે સંપૂર્ણપણે જાણવા છતાં આવું કરવા માટે કોઈ યોગ્ય કારણ નહોતું. કમિટીની કાર્યવાહી માત્ર એક જ વસ્તુ સૂચવે છે અને તે છે થોડી વ્યક્તિઓ તરફ પક્ષપાત અને વ્યક્તિગત આર્થિક લાભ. શરૂઆતમાં, ફાળવણી લીઝના આધારે હતી, પરંતુ બાદમાં, કમિટી અલગ-અલગ વ્યક્તિઓની તરફેણમાં વેચાણ-દસ્તાવેજો કરવા સુધી ગઈ.

૫૮. હું નીચેના નિર્દેશો સાથે આ અરજીનો નિકાલ કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકું છું:

(i) પ્રતિવાદીઓને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ માર્જિન જમીન પર ઊભા કરાયેલા વાંધાજનક માળખાને તાત્કાલિક તોડી પાડે અને આજથી બે અઠવાડિયાના સમયગાળામાં તેને સાફ કરે. જો પ્રતિવાદીઓ માર્જિન જમીન પર ઊભા કરાયેલા વાંધાજનક માળખાને નીચે પાડવા અથવા તોડી પાડવામાં નિષ્ફળ જાય, તો ડિરેક્ટર, એપીએમસી ને જરૂરી પગલાં લેવાનો અને એ સુનિશ્ચિત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે બાંધકામ તોડી પાડવામાં આવે અને માર્જિન જમીનનો વિસ્તાર સાફ કરવામાં આવે.

(ii) જો પ્રતિવાદીઓ, પોતાની મેળે, માર્જિન જમીન પર ઊભા કરાયેલા વાંધાજનક માળખાને તોડી પાડે અથવા દૂર કરે, તો પ્રક્રિયામાં આગળનું પગલું એ હશે કે આજે પ્રવર્તતી બજાર કિંમતના આધારે જમીનની ચોક્કસ કિંમત નક્કી કરવી અને પછી જો તેઓ જમીનની ફાળવણી નિયમિત કરવા માંગતા હોય તો આવી રકમ ચૂકવવાની તેમની તૈયારી અને ઈચ્છા અંગે પ્રતિવાદીઓ સાથે પૂછપરછ કરવી.

(iii) જો ખાનગી પ્રતિવાદીઓ સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા નક્કી કરવામાં આવતી જરૂરી રકમ ચૂકવવા સંમત થાય, તો બાંધકામના નિયમિતકરણના હેતુ માટે જરૂરી પદ્ધતિઓ તૈયાર કરવામાં આવી શકે છે.

જોકે, આ કોર્ટ નિયમિતકરણના હેતુ માટે કોઈ રિટ અથવા નિર્દેશ જારી કરવાનો ઇનકાર કરે છે. ફાળવણી નિયમિત કરવી કે નહીં, તે રાજ્ય સરકારના વિવેકાધિકારમાં રહેશે.

૫૯. ઉપરોક્ત સાથે, આ રિટ-અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિશ્રી)

/મોઈનુદ્દીન

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.